

SZOCIÁLPOLITIKAI SZEMLE

SZERKESZTI: DR LANGZI JENŐ

TÁRSZERKESZTŐ: DR KADOSA MARCEL

Lapunk mai számával új előfizetést nyitunk és kérjük azon 1 előfizetőinket, kik az előfizetési díjjal hátralékban vannak, hogy azt mielőbb beküldeni szíveskedjenek.

A Szociálpolitikai Szemle híven eddigi programjához, a progresszív szociálpolitika orgánuma, anélkül azonban hogy kizárólag csak egy irányt engedne szóhoz. A név alatt megjelent cikkekért a felelősséget a szerző viseli.

Legközelebbi feladatunkat megalakotandó polgári törvénykönyvünk munkásjogi részének kritikai tanulmányozása fogja képezni.

Krónika.

„A kancellárom tolvaj, de nem élhetek nélküle” (Dulaure: Histoire de Paris. VII. 328.)

Valakitől hallottam, hogy egy munkapárti képviselő a választójogi javaslat letárgyalása után egy képviselő társának, aki kétségét fejezte ki, hogy az új törvényt szívesen fogadná Magyarország, ezt felelte Tiszára mutatva: az az ember ott ma Magyarország, mert megmentette a történeti osztályok számára a vezetést. Tehát Tisza a történeti Magyarország, mint XIV. Lajos: La France.

Ha nem is történt volna meg a fenti megjegyzés, azt hiszem, ennél jobban nem lehet a jellemezni a választójogi javaslatot. Tényleg ez a legheylesőbb szempont, amiből azt meg lehet ítélni. Megmenteni a történeti osztályok számára a vezetést, mert ha felülről fogják a reformot megcsinálni, nem biztos, megmarad-e a vezetés a történeti kezekben. A jogkiterjesztés itt másodrendű dolog volt. Tiszáék célja nem a jogkiterjesztés volt, hanem praeventive megelőzni egy veszedelmessé válható jogkiterjesztést. Lehetetlen más-kép megérteni, miért ment végbe egy u. n. jogkiterjesztő – valóságban a mai állapotot fenntartó – törvény tárgyalása olyan külső körülmények között, mint egy háború.

A javaslat betérjesztése napján katonaság és csendőrség szállotta meg a fővárost. Készenlétbe helyeztek:

43 zászlóaljat,
8 lovasszázadot,
5 gépfegyver osztályt,
3 táborig tüzérezredet,
5 vonatszázadot,
6 utászszázadot,
2 hadosztály löszerszázadot
4 táborig élelmező osztályt és
2 egészségügyi oszlopot.

Míg a hadsereg felvonult, a ház elnöke – ugyanaz az ember, aki rendőrökkel hurcoltatta ki az ellenzék – előadást tartott a német, francia, angol, osztrák parlamentek sülyedéséről. Beismerte, hogy a törvényt megszegte, de férfiasan kijelentette, hogy csak egyszer, mint III. Napoleon császárrá választásakor. Azt sem tagadta, hogy tagjai az u. n. parlamenti többségnek, mely jogokkal akarja megajándékozni a nemzetet, állampénzen vásárolták megbízóleveleiket – és hogy a hivatalos statisztika szerint az ellenzékre több szavazatot adatott le, mint a munkapártra. Miután azonban amit tett, saját szavai szerint isteni kiküldetés hatása alatt tette, ezek az apró szépséghibák figyelembe nem jöhetnek.

Aki így beszél, az, egy „détraqué”, akit értelmi érvekkel meggyőzni nem lehet. Nem is vette magának senki ezt a meddő fáradságot.

Hanem azért most post festa, mégis fel kell vetni a kérdést, hogyan lehetett az, hogy egy ilyen javaslat, mely még az ipari munkásságnak sem nyitotta meg az alkotmány sáncait, ilyen javaslat, mely sem a munkásságnak, sem a polgárságnak nem kellett, keresztülment?!

Ismerjük be, és hogy levonhassuk a tanulságot, tartozunk ezzel a beismeréssel, csak azért történhetett így, mert a falu nem mozdult. A falu csendes volt, és itt van a demokratikus választójog bukásának a forrása. Azt hittük, a város az egész ország, és mihelyt az ipar és a kereskedelem megmozdul, a demokratikus választójognak nyert csatája lesz. Csak egy tényezőt hagytunk ki a számításainkból. A falu, a mezőt, amelyet nem lehet megszállani, mint a várost. A választójog hívei minden agitációjukkal a városokra feküdtek rá, és megdolgozatlanul maradt: a puszták és a tanya. Ámde a történelem, a 48-as idők története megtanított bennünket arra, hogy a paraszt megmozdulása félelmetesebb, mint az ipari munkásé, és kiszámíthatatlan, míg a városi munkássággal, mint adott mennyiséggel lehet számítás tenni. Aki nem akarja magát tovább is ámítani, az tudja, hogy a választójogért most lefolytatott harcban a falu, a paraszt közönyös maradt és ezzel meg van adva az irány is, merre felé kell a demokratikus választójog híveinek fordulniok.

Prof. Ludwig Bernhard : A szimuláns.

„Unerwünschte Folgen der deutschen Sozialpolitik” címen a szerzőnek könyve jelent meg, amely nagy feltűnést keltett és szenvedélyes támadásokat vont maga után a német szociálpolitika világában. A könyvnek egyik fejezete az, amelyet itt mutatónak közölünk annak a demonstrálására, hogy a könyv ellen intézett támadások nagyon is indokoltak.

Mikor a munkásbiztosítás aggasztó visszahatásai először megvilágították, Friedrich Schultze (Bonn), Lenihartz, Unverricht, Blasius, Seeligmüller kijelentették, hogy a szimulálás a biztosítottaknál nagyon gyakori eset. Egészen groteszk szimulálási esetek kerültek nyilvánosságra és csakhamar megtépett az a közelfekvő javaslat, hogy a biztosítási törvényeket büntető rendelkezésekkel egészítsék ki az intézménnyel való visszaélés megakadályozására.

A következők azonban megvilágítják, hogy büntető rendelkezésekből nem lehet számottevő eredményt várni.

Amennyire e téren uralkodó nézetről szó lehet, úgy ma általában elfogadják, hogy a tiszta szimulálási esetek ritkák. A legtöbb koholt betegségnek – mondják – valami ténybeli alapja van. Ellenben nagyon gyakori a panaszok téves datálása a baleset időpontjától kezdve. („Az okozati összefüggés szimulálása.”) Gyakorlatilag döntő fontosságú, hogy valamely rendelkezés már a baleset előtt fennforgott-e vagy, hogy a baleset rovására írható-e. A rokkantbiztosítás szempontjából ugyancsak fontos, hogy a betegségi tünetek régi keletűek-e vagy sem.

Ennélfogva a biztosítottak a panaszokat, fájdalmakat, merevedéseket úgy próbálják datálni, hogy lehetőleg magas járadék állapíttassák meg. Az ilyen, gyakran agyafütséggel eszközölt szimulálást az orvosok csak nagyon nehezen tudják bizonyossággal kimutatni és teljes lehetetlenség ez a kimutatás minden olyan esetben, ahol a beteg azt állítja, hogy előbb már meglevő baja a baleset folytán tetemesen rosszabodott. Az ilyen esetekben csak egészen kivételes esetekben lehet az igénylőre a rosszhiszeműséget rábizonyítani.

Egyáltalában a biztosított munkások a szimulálás terén különösen „kedvező” helyzetben, sőt mondhatnám hozzáférhetetlen pozícióban vannak. Mert éppen azok a betegségi tünetek, amelyek a gyári munkás munkaképességét leginkább érintik, nagyon könnyen szimulálhatók, úgy, hogy a rábizonyítás lehetetlenség. Ez áll különösen a motorikus gyöngeségi állapotokra. Az újjak, a karok, a lábak mozgathatóssági gyöngesége, az ellentámasztó mozdulatok nagyon sok fejtörést adnak az orvosnak és a legkülönfélébb vizsgálati módokat kieszelték, hogy túljárjanak a gyanakvó páciens eszén. De a munkáskörökben is fáradhatatlanok és ismerik a tüneteket, amelyekkel „cél lehet érni”. Felsősziléziában például vannak tapasztalt járadék húzók, akik valósággal leckéket adnak a traumatikus neurózis szimulálásából. És ha nem is kapnak éppen mindjárt leckéket, a körülmények hozzák magukkal, hogy a német munkásnak ma úton-útfélen van alkalma „magát informáltatni”.

A legkártékonyabbak e tekintetben a poliklinikák, amelyek előszobájában a beteg órák hosszant várakozik más sérültekkel és betegekkel. Alig van kedvezőbb alkalom arra, hogy az öreg neurotikusok az újoncokat a leggonoszabb kitanításokkal elárasszák a baleseti neurózis tárgyában, kioktassák, hogy melyik orvos az, amelyik a munkásokkal szemben jóindulattal viseltetik és melyik az, akinek csak a legsúlyosabb

tünetekkel lehet imponálni, felvilágosítsák a járadék-élvezés előnyeiről a nehéz munkával szemben és egyszerűsítsék a fogásokról, túlzásokról és tettésekről is, amelyekkel a járadékot el lehet nyerni és megtartani. Hiszen a baleset-kórházakat valósággal a „szimulálás akadémiajának” nevezte valaki.

Innen van, hogy aki körülnéz a munkások világában, ott olyan sajtószerű ismeretekre akad, amiket nem tételezett volna föl. A munkások jól ismerik „az orvosok fogásait” t. i. azokat a metódusokat, amelyeket az orvosi irodalomban „cachírozott” vizsgálatnak neveznek. Így pl. a tapasztalt munkás, akinek a lábai gyöngeségét kell produkálnia, nem hagyja magát félrevezetni az által, hogy az orvos látszólag a hasát kezdi vizsgálni. Számít rá, hogy az orvos evvel a vizsgálattal járó mozdulatokat és állásokat csak arra akarja felhasználni, hogy magát a lábak erejéről és mozgathatóságáról informálja.

Az okozati összefüggés és a gyöngeségi állapot szimulálása mellett még egy harmadik terület is van, amelynek éppen a munkásbiztosítás szempontjából van jelentősége: ez a fájdalmak szimulálása.

Így a munkáspénztárak és biztosítóintézetek nagy megterhelhetése gyomor- és bélbetegekkel avval magyarázható, hogy itt is olyan területről van szó, ahol az orvosnak hiányzanak az objektív kritériumok a gyógyulás megállapításához és gyakran csupán a beteg szubjektív bemozdása nyújt támpontot.

Baleset után a fájdalmak szimulálása olyan nehezen mutatható ki, hogy Schuster, egy kiváló szakember, a berlini szociális gyógyászati szemináriumban a következőket mondta: „legcsábítóbb a betegre a spontán fájdalom szimulálása, mert ennek a tettése a legkevesebb kényelmetlenséget okozza neki és mert a szimuláns biztos rábizonyítás itt egyáltalában lehetetlenség”.

Hogy ilyen körülmények között a legcsudálatosabb dolgok történnek meg, az könnyen érthető. Csak arra a munkásra akarok emlékeztetni, aki fájdalmas hegesedés miatt Berlinben 50%-os járadékot húzott, amíg egy véletlenség folytán ki nem tudódott, hogy a „mozdulatképtelen” beteg Elsassban mint légtornász lépett fel; vagy arra a munkásra, aki könyökizületének mozgási korlátozottsága miatt járadékot húzott, míg egy szép napon megállapították, hogy mint díjbirkózó nyilvánosan földhöz vágta a híres A. erőművészt.

Ha ilyen esetek napvilágra jönnek, nem ritkán a szimuláns részén vannak a nevetők és az orvosoknak azt a jótanácsot adják, hogy tökéletesítsék vizsgálati módszereiket. Elfelejtik, hogy a lelkiismeretes orvos megáll azon a határon, amelyet a természet vont meg számára, mert tudja, hogy a hiszterikusok gyakran szakasztottan úgy reagálnak a vizsgálatra, mint a szimulánsok. Így óva inti pl. Schuster az orvosokat, hogy az erős, esetlen odavágódással egybekötött ingadozást szimulálásnak minősítsenek, mert „nagyon is kalandosnak, groteszknek és mondva csinálnak látszik” a hiszterikusok gyakran éppen olyan benyomást tesznek a vizsgálatnál. Sőt alig van egy olyan jelenség, amelyet éppen úgy ne észleltek volna meg a hiszterikusoknál, mint a szimulánsnál . . .

Mindez a bizonytalanság még fokozottabb mértékben van meg olyan esetekben, amelyekben a beteg túlzással akar megtéveszteni (aggravatio). Úgy a szubjektív panaszok, mint az objektív tünetek túlzása sok dolgot ad az orvosnak és itt sok újat hozott a munkásbiztosítás. Mert amíg a nem biztosított beteg élénken vágyódik az egészség után, addig a biztosítottnál ez a

vágyat módosítja, ha ugyan egészen el nem törli a járadék utáni törekvés.

Növeli a veszélyt az a visszás dolog, hogy a sérült az orvosok véleményét a járadékper alatt részben a nyilvános tárgyalásokon, részben a bírói határozatokban majdnem mindig megismeri. Ezekben a véleményekben betegsége fekete-fehéren van előtte; a pozitív leleteket tudatosan vagy öntudatlanul erősítheti, negatív leletekből pedig megtudhatja, hogy *mi hiányzik neki még a neurózishoz.*

A szimulálás és aggravatio e különféle fajaihoz járulnak végül mindazok az esetek, amelyekben a járadékért aggódó beteg bebeszéli magának a baleset-neuraszténiát anélkül, hogy föl lehetne ismerni, mennyire van ennek a beteg tudatában. Itt az orvos természetesen egészen el fog hallgatni ítéletével, miután senki se képes eldönteni, hogy a baleset fölötti töprengésben hol kezdődik a bűnösség.

A népbiztosítás.

A gazdaságilag gyengébb népelemek sokáig nem élvezhették az életbiztosítás előnyeit. A minimális biztosítási összeg 1200 usque 1800 K-ban volt megállapítva, ami relatíve magas biztosítási díjak fizetését tette szükségessé. Annál népszerűbbek voltak a Németországban, Franciaországban, Angliában és másutt is fennálló halálózási pénztárak. Ezek halálózás esetén kisebb összegeket juttattak tagjaik részére a temetkezési költségek fedezése, vagy az életben maradt családtagok támogatása céljából. Ezek többnyire csak valamely kisebb területen és csak bizonyos foglalkozási ágban működtek, kevés taggal rendelkeztek és biztosítási technikájuk tökéletlen volt. Viszont azonban igen nagy mértékben valószínűsítették meg a társulás és a kölcsönösség elvét, míg ezzel szemben a népbiztosításban a jövedelemszerzési tendencia túlsúlya tapasztalható.

A népbiztosítás kifejlődése Angliában vette kezdetét. Megindítója a londoni „Prudential Assurance Company” volt, amely a szegényebb néposztályoknak az életbiztosításba való bevonásával akarta az üzletkört szélesíteni. E célból egyszerűsítette a felvételi feltételeket és könnyített a járulékfizetéseken. A társaság 1854-ben kezdett munkásbiztosítással (industrial insurance) foglalkozni. 1907-ben Angliában már több mint 267 millió fontra rúgott a népbiztosítás által képviselt összeg, a biztosítási kötvények száma pedig 26,858.618 volt. Míg az utóbbiak száma tekintetében Angliáé a népbiztosítás terén a vezető szerep a kultúrországok között, addig a biztosítási összegek tekintetében az amerikai Egyesült-Államok vezetnek. Majd két és fél milliárd dolláros összeget biztosított 1907-ben az Unióban a népbiztosítás. Németország e tekintetben ily nagy számmal nem dicsekedhetik, viszont azonban a német népbiztosítási fejlődése szabályosabb és egyöntetűbb. 1907-ben a biztosítási kötvények száma 6,402.153 volt, a biztosított összeg 119,701,685.511-ra rúgott. Mindezt tekintetbe véve, bámulatosan rohamosnak kell azt a fejlődést tartanunk, amelyen a magán népbiztosítás ötven év alatt keresztül ment.

A népbiztosítás a kis- és gyakran bizonytalan jövedelmű néposztályok érdekeinek kielégítését célozza. A népbiztosító társaságok által kifizetett összegeknek az a rendeltetésük, hogy a családtag utolsó betegsége, halála és temetése okozta költségek fedezésére szolgáljon, és a családot haláleset után következő nehéz időkben is esetleg segítse; hogy a bizonyos nagyobb kiadásokkal járó események (a katonai szolgálat, házasságkötés stb.) idején a szükséges összegek előteremtésének a lehetőségét biztosítsa.

A magánbiztosító-társaságok üzleti szellemben vezetett vállalatok, ép úgy, mint az életbiztosító-társaságok általában. De azért sok tekintetben eltérnek ama-zoktól. Tagjaikat a felvételkor nem vetik alá orvosi vizsgálatnak. De azért a népbiztosító-társaságoknál sem biztosítható mindenki. A hatvan évnél idősebb, a veszélyes foglalkozást űző és az öröklött terheltségben szenvedő egyének itt is ki vannak zárva a biztosításból. Az orvosi vizsgálat hiányát egyébként hosszabb-rövidebb várakozási idő ellensúlyozza, amely egy, két, sőt néha négy évig is eltart és ha a biztosított egyén eközben hal meg, aszerint, amint ez korábban vagy később áll be, vagy csak a befizetett díjakat térítik meg, vagy pedig a biztosított összeg kisebb-nagyobb részét, is kifizetik. Minthogy a minden egyes biztosítással járó kockázat annál nagyobb, minél nagyobb a biztosított összeg, a népbiztosító-társaságok megszabják a biztosított összegek maximális határát. Ez a német intézeteknél átlag 1000-1500 M., a franciáknál 2000 frank, Angliában 100 font sterling. Az átlagos biztosítási összeg a megengedett maximális határ mögött marad. A biztosítási díj fizetése havonta, vagy hetenkint szokott történni, ami megfelel annak a körülménynek, hogy a munkások is – többnyire hetenkint kapják a bérüket, mert így elkerülhető lesz, hogy gazdaságilag gyengébb elemek bizonyos időpontokig nagyobb összegeket legyenek kénytelenek megtakarítani, ami gyakran keresztülvihet-tennek bizonyulna. Az egy összegbe fizetendő biztosítási díjak ennek következtében alacsonyak. Ez a fizetési módzat sok tekintetben megfelel az alsóbb néposztályok érdekeinek és kedvelté tette közöttük a népbiztosítási Viszont azonban jelentékeny kiadási többletet idéz elő, amelyet a biztosítottaknak kell fedezniük. A népbiztosítás elterjedésében nagy részük volt az ügynököknek. Ha a biztosítási díj fizetése kellő időben nem történik, akkor egy bizonyos idő (3., 6., vagy 12 hónap) múlva, ha a biztosított e közben nem fizeti meg a díjat, a biztosítás érvényét veszti. De ha egy biztosítási kötvény már 2, 3, vagy 5 éve fennáll, akkor már *többé* nem vesztetheti el teljesen az érvényességét, hanem, ha ezután a biztosított a díjfizetést beszünteti, a biztosított összeg megfelelő mértékben redukálatik.

A népbiztosítás ellen főképen azt szokták érvül felhozni, hogy a biztosítottak relatíve kevés esetben érik el a céljukat és hogy a kisméretű biztosítás áldásait – főképen a nagy igazgatási költségek és ügynöki províziók miatt, drágán fizeti meg. A népbiztosítás és az ügynökök védői viszont arra szeretnek rámutatni, hogy az ügynökök többnyire ugyanazon néposztályból valók, mint a biztosítottak, a biztosítottak életviszonyait pontosan ismerik és így a legalkalmasabbak arra, hogy nekik tanácscsal szolgáljanak. Ezeknek azonban azt lehet felelni, hogy az ügynökök többnyire maguk sem értenek a biztosítás-ügyhöz és hogy rájuk nézve elsősorban a provízió szempontja az irányadó. Súlyos érv a népbiztosítás mai formája ellen, hogy a kötvények viszonylag számos esetben vesztik el túlkorán az érvényüket és hogy Németországban 1907-ben átlag 136 M. volt egy-egy kötvényre esedékes. Az anyagi szolgáltatás jelentéktelensége az első jele a népbiztosítás gazdasági szempontból való értéktelenségének. A népbiztosításoknál az átlagos időtartam 10–15 év. A halálózási táblák szerint a biztosítottak: 80–90%-a éri meg ezt a terminust, a társaságok tapasztalatai azt mutatják, hogy ez az arány még nagyobb; minthogy ők nagyobb értéket fizettek be, mint amekkorát biztosítási összeg fejében visszakaphatnak, rájuk nézve a népbiztosítás drága kényszer takarékpénztár jellegét ölti. A többieknek (t. i. a korán elhunytaknak) a számát, akik nagyobb összeget kapnak, mint amekkorát díj gyanánt befizet-

tek, a várakozási idő jelentékenyen leszállítja. Ily szempontból tehát a népbiztosítás az összességre nézve gazdaságilag nemcsak értéktelen, hanem káros is. A népbiztosítás legnagyobb hátránya, hogy a díjfizetésnek szabályos időközökben való ismétlődését kívánja meg, és így nem részesíti kellő figyelemben az általa biztosítottak kereseti viszonyait és gazdasági helyzetét. Az is bizonyos, hogy a sok kis biztosítás megszerzése, igazgatása és fenntartása, a hetenkinti incasso stb. jelentékeny kiadási többletre és így drágulásra vezet, ami szintén a biztosított szegény néposztályra nehezedik. Már pedig a nagy üzleti kiadások a mai magán népbiztosítás lényegében rejlének és ennek gyökeres megreformálása nélkül nem redukálhatók nagyobb arányban.

Arra a kérdésre, hogy minő előnyös hatásai voltak a népbiztosításnak, Mac Gall a következőképp felel: 1. A biztosítási gondolat roppant általánosítása. 2. Annak a tudatnak az elterjesztése, hogy kis összegek biztosítása és kis díjak fizetése is hasznot hajt a magánbiztosító-társaságoknak. 3. Annak a tudatnak az elterjesztése, hogy úgyszólván mindenki biztosítható – Kétségen kívül áll, hogy a társaságok és hogy az ő részvényesekre nézve ezek az előnyök nagy mértékben jelentkeztek. Az előnyök csak a biztosítottak szempontjából kérdésesek. Az ő szempontjukból vizsgálva a dolgot, épen azt kell megállapítanunk, hogy a népbiztosítás – eddigi eredményei alapján megítélve – nem jelent haladást, a halálórási pénztárakkal szemben.

A népbiztosítást a kismember takarékpénztárának is szokták nevezni. Ez a hasonlat azonban erősen sántikál. A népbiztosításnál egy szigorú fizetési kötelezettséget vállal magára az illető. Ha a fizetést félbeszakítja, akkor csak a díjtartalékösszeg egy részét kapja csak a legjobb esetben is vissza. A befizetett összegek fölötti szabad rendelkezés teljesen ki van zárva. A takarékpénztárnál ellenben nincs az ember sem bizonyos időhöz kötve, sem meghatározott összegek fizetésére kötelezve. Megtakarított pénzét – melyért mérsékelt kamatot kap, bármikor felhasználhatja, ha szüksége van rá. Azonkívül a népbiztosító-társaságok ügyfelei tulnyomólag a jobb fizetésű ipari munkásságból toborzódnak, míg a takarékpénztár az u. n. filléres takarékpénztár alakjában a legszegényebbeknek is rendelkezésükre áll.

A népbiztosítás fejlődésében most új irányok mutatkoznak. Ezek főképvisezői a stuttgarti „munkástakarék- és népbiztosítás” és a düsseldorfi „Vereins Versicherungs-Bank für Deutschland.” Az előbbi azt a nagy újítást létesítette, hogy a munkás akkor, annyit és annyiszor fizethet, ahogy azt akarja. Azonkívül sokkal olcsóbb is a népbiztosításnál, mert a tagszerzési és az incasso költségei kisebbek, minthogy ezt munkás- és más egyesületekre bízza és nem alkalmaz ügynököket. A „Vereins Versicherungs-Bank für Deutschland” újításai közül kiemelhetjük. A költségek és díjak hasonló alapon történő leszállítását és azonkívül különösen az intézet közhasznú jellegét. Azok a nagy Összegek, amelyek másutt csak a részvényeseket gazdagítják, itt a biztoítottak tulajdonába jutnak. A részvényesek meggazdagodási törekvése helyett a biztosított széles néprétegek kölcsönös érdekeinek minél teljesebb kielégítése mint uralkodó tendencia: ez az a jellemvonás, amelynek a düsseldorfi „Vereins Versicherungs-Bank Deutschland” a jelentőségét főképen köszönheti, és amelynek további elterjedése szociálpolitikai szempontból ép olyan kívánatos, mint amennyire valószínű.

Még csak azt akarjuk megemlíteni, hogy az itt ismertetett adatokat dr. Paul Arthur Söhner „Die private Volksversicherung” (Tübingen 1911) c. könyvéből merítettük.

Vajda Mihály.

A diósgyőri vasgyár munkásjóléti intézményei.*

Semmi kétség: a Szinva patak alsó völgye egyáltalában nem tartozik az érdekesebb tájak közé. Szürke és egyhangú, – a poros országút mellett lankás dombvidék, a messzeségben hegyek, ilyen az út, amely Miskolcra a diósgyőri vasgyár felé vezet. Egy kurta félóraig tart ez az út és a szürke, egyhangú tájék most egyszerre megszűnik; a kocsit árnyas fásorba lép be, előttünk füstölő gyárkémények emelkednek magasba, jobbra-balra pedig csupa fával, kerttel szegélyezett utca nyílik és a csillogó, zöld kertből vörös házacskák mosolyognak elő. Egy pillanatra elcsodálkozunk. Eszünkbe jut a híres angol jelszó: the Factory in the Garden, a kerttel körülvelt gyár: a jelszó, amely az utolsó tíz esztendőben mind erősebb és erősebb visszhangra lelt Angliában és Németországban. Valóban egy kertben épült gyár és körülötte egy kertváros, ami itt a szemünk előtt kibontakozik. A diósgyőri vasgyár és munkástelepe ez, amit látunk és ami évtizedekkel előbb váltotta valóra azokat az eszméket, amiket Angliában és Németországban most hirdetnek.

A Szinva patak felső völgyében a „Bükkhegység” terjedelmes erdősége fatömegének értékesíthetése céljából 1765. év óta fennállott kisebb vaskohók és vízzel hajtott vashámorok pótlásául az 1867-1870. években építette a magyar kormány a diósgyőri vasgyárat, főleg azon célból, hogy a fellendült magyarországi vasutépítkezések sinszükségletei benn az országban gyártassanak.

A vasgyárral egyidőben kezdték építeni a munkástelepet is, 125 két családra szóló munkásház épült akkortájt, megfelelőleg a gyár kisebb üzemének. Mind-egyik házhoz egy kis kert tartozott, egyébként azonban meglehetősen fátlan maradt a vidék. A gyár körüli terek és utak és a kertek befásítása még akkor nem vette kezdetét. – De ez nem volt baj. Mindenesetre meg volt vetve az alapja a későbbi fejlődés lehetőségének, hiszen ez volt az első eset Magyarországon, hogy cottage-szerű munkáslakásokat építettek.

A további fejlődés korszaka hamarosan be is következett. A közelben feltárt gazdag barnaszénttelepek értékesíthetése céljából a diósgyőri vasgyárat 1881-ben rekonstruálták és kibővítették és ez időtől kezdve erős lendületet vett a munkásjóléti intézmények fejlődése a gyártelepen és ezek között elsősorban természetesen a munkáslakások építése és az egész telepnek kertvárosszerű kialakulása.

Valósággal egy kis városrendezés ment itt akkor végbe. Az utakat és utcákat szabályozták, rendbehozták. Fürdésre, mosásra, öntözésre való vízvezetékét csinálták, a szennyvizek levezetésére csatornát ástak. Létesítettek egy faiskolát és törzsgyümölcsöst körülbelül ötödfél száz gyümölcsfával és ebből juttattak minden munkásház kertje számára 10-12 nemes gyümölcsfát. Beültették az utak szegélyét, a tereket, a gyár környékét is mindenütt gyümölcsfákkal. Természetesen lassan ment a munka, hiszen az állam kezelésében az ilyesmi sok ide-oda való irogatással jár, de ha lassan is, azért csak haladt a munka előre. Tovább épültek a munkásházak, az újabbak is kertekkel, cottageszerűen, az utak és terek villamos világítására is sor került azután; közben a fák sudárba szökkentek és neki

* A hivatalos adatok rendelkezésemre való bocsátásáért ez utón is köszönetet kell mondanom Vajkay Károly min. tanácsos, valamint Ritter Ottó udv. tanácsos uraknak, az állami vasművek igazgatóinak.

lombosodtak, – és egy szép tavaszi napon kifejlődött és létrejött az első kertvárosi Magyarországon.

A kertváros építési mozgalmat az a törekvés hívta életre, hogy a munkásoknak a poros, füstös műhelyben való foglalkozás után szellős, napos, csendes otthont biztosítson. Aligha van valaki, aki ne látná be e mozgalom teljes jogosultságát és nagy fontosságát, hiszen az ipari munka fáradalmi elég gyakran komoly veszedelem csiráit is hordják magukban a munkásra nézve: a legnagyobb mértékben szükséges tehát, hogy oly otthona legyen a munkásnak, ahol teljesen felüldülhet, amely mindenképpen alkalmas egészségi állapota javítására, vagy megtartására, és a honnét mindazok a káros hatások ki vannak küszöbölve, amelyek az ipari műhelyekben, vagy más formában jelen vannak és egészségét veszélyeztetik. Talán nem kell külön megemlíteni, hiszen már a köztudatba ment át, hogy a munkások egészségének egyik legveszedelmesebb ellensége az üzemi munkánál keletkező por, és alább látni fogjuk, hogy ez a diósgyőri vasgyárnál is fontos szerepet játszik a beteg munkások kórokaik közt. Az olyan munkásházak pedig, melyekben nagyobb számban élnek együtt a munkások, – az úgynevezett bércaszárnyak – a legtöbb esetben nem alkalmasak arra, hogy a munkának ilyenfajta káros hatásait ellensúlyozzák. Az ilyen házakban, építési módjuk természeténél fogva is, alig jut be valami napfény, nem jó a levegő, sok a por, állandó a zaj, arról nem is beszélve, hogy kerthasználatról szó sem lehet. Hogy ily körülmények között a munkás otthoni tartózkodása kevésbé hat üdítőleg szervezetre, az természetes; holott nemcsak humanitárius kötelesség, hanem elsőrangú nemzetgazdasági érdek is a munkások egészségi állapotának javítása körül minden lehetőt elkövetni. A kertes családi házak azonban nemcsak egészségi szempontból előnyösek a munkásokra nézve, de előnyösek gazdasági szempontból is. A vetemény, ami itt termelhető és az apró jószág – esetleg sertés – ami itt tenyészthető: nagyon fontos szerepet játszik a munkás háztartásában. Végeredményben pedig ez is a munkásság egészségügyének javára szolgál.

Nyilvánvaló már ebből a rövid megvilágításból is, hogy mennyivel előnyösebb a munkások számára a családház-rendszer, a bércaszárnya építésénél. Városokban ez természetesen nagyon nehezen vihető keresztül a telekdrágaság miatt; itt azonban ilyen akadály nem forog, és nem is forgott fenn, és amennyire helyes volt az ilyen irányú kezdeményezés, éppen olyan helyes volt a gyárvezetőség által való fenntartása és fejlesztése.

Ma már ezeknek a munkáslakházaknak a száma meghaladja a 300-at. Valamennyihez kert tartozik, még pedig családokként kb. 80 négyszögöl számítható egy kertre. Az egész laktelep területe 227 katasztrális hold, szemben a gyárépület 68 katasztrális hold területével.

A házak típusa többféle; de túlnyomó a két családos házak száma. Ilyen 172 van. De a többiben sem jelentkezhetnek azon káros következmények, melyek a bércaszárnyákkal járnak, minthogy azok a házak, amelyekben legtöbben laknak, négy . családot fogadnak magukban, azonban ezek a házak is többnyire földszintesek és az építkezésük olyan rendszerben történt, hogy az egyes családok meglehetősen el vannak különítve egymástól. Ilyen 126 van.

A külső típustól függetlenül a lakások beosztása szoba, konyha, kamara és padlás szolgál, aminek ba-

romfiudvar és sertésöl járul, sőt több háznál tehénöl is épült, néhány régi háznál pedig mansard szobácska. Egy szobának a nagysága több mint 20 négyzetméter.

Az ilyen egyforma berendezés mellett természetesen a lakások bérleti ára sem igen különbözik egymástól. A lakások legnagyobb részéért havonta 10 korona jár, a mansard szobácskával ellátottakért 14 korona, néhány háromszobás lakásért tehénistállóval együtt 21 korona. Ez az ár aligha túlságosan magas, amit az is bizonyít, hogy a munkások mintegy jutalomnak tekintik, ha hozzá juthatnak egy lakáshoz. A lakásokat tényleg csak a gyárban hosszabb idő óta dolgozó, családos, vagy családfentartó és szorgalmukkal kitűnő munkások kaphatják meg.

A munkások ezeket a házakat csak bérletben kaphatják meg. Azonban meg van adva arra is a mód, hogy maguk is építsenek házat. A gyárban fennálló társláda ugyanis, amely körülbelül 5 millió korona alappal bír, 4 és ½% kölcsön mellett bocsájt pénzt rendelkezésre a tagoknak házépítés céljából, ha már a telek megvan. Diósgyőrben, Miskolcon és környékén már többen építettek ily módon házat maguknak. – Mint minden nagyobb gyártelepen azonban, úgy Diósgyőrött is sok a nőtlen és vidéki munkás. Ezeknek a lakóhelyéről maga a gyár gondoskodik. Két okból is szükség volt erre. Egyik ok az, hogy az ágyrajárás által ne váljanak a családos munkások lakásai túlszűfoltakká, ami közegészségügyi és erkölcsi szempontból egyformán káros lenne. Másrészt azonban: hogy azoknak a napszamosoknak, kik kevesebbet keresnek, a gyár más tón jön segítségükre. Ezért épült 5 különálló munkásbarakk, mintegy 500 vidéki munkás részére, akik azokban teljesen díjtalanul laknak. Azonkívül épült 320 nőtlen munkás részére egy legényszálló. Egy emeletes épület ez és van benne 4 nagy hálószoba, 17-17 ágygyal és 2 kisebb 8-8 ágygyal. Fejenként és naponta 10 fillért fizetnek itt a legényemberek és a 10 fillérért kapnak tiszta ágyat, teljes ágyneművel és pokróccal, egy-egy szekrénykét, amelyben a holmijukat elzárhatják, fűtést, világítást. Arra természetesen szigorúan ügyelnek, hogy rendszeren tisztálkodva kerüljenek az ágyba, amint a tisztaságot és a rendet egyébként is nagyon szigorúan szem előtt tartják a gyár egész területén.

Kereset és élelmezés.

Három korona a legkisebb, 14 korona 70 fillér a legmagasabb napikereset a diósgyőri gyártelepen, a skála tehát elég széles. Általában azonban 4-7 koronára tehető a munkások keresete. Semmiesetre sem olyan összeg ez, amiből a munkások vagyont gyűjthetnének, de mindenesetre elég ahhoz, hogy szép tisztességesen, nyugodtan megéljenek belőle. Diósgyőr és környéke elvégre is vidék, ahol általában olcsóbb az élet, mint városban; de van a munkásoknak egy nagy segítségük a drágaság ellen: az élelmezési szövetkezet.

Még 1889-ben alakult a fogyasztási szövetkezet, a hivatalnokok bevonásával, a gyárvezetőség támogatása mellett. Megalakulása óta folyton nőtt és gyarapodott, ma már 4000-nél több tagja van és milliós forgalommal dolgozik. Két osztálya van: az egyik az élelmiszer, a másik ruhaneműüzlet. A gyárigazgatóságnak mindkettővel szemben felügyeleti joga van.

A szövetkezet fejlődését és anyagi megerősödését minden szóval szebben jellemzi az 1899-1908-ig terjedő időszak statisztikája, amely a következőképpen mutatja a szövetkezet működését.

Átnézeti kimutatás

a diósgyőri (vasgyári) fogyasztási szövetkezet 1899—1908. évi üzleti eredményeiről.

Tagok és Oszletrészek állaga:	1899		1900		1901		1902		1903		1904		1905		1906		1907		1908	
	tag	üzl.-rész	tag	üzl.-rész	tag	üzl.-rész	tag	üzl.-rész	tag	üzl.-rész	tag	üzl.-rész	tag	üzl.-rész	tag	üzl.-rész	tag	üzl.-rész	tag	üzl.-rész
az év elején volt . . .	3197	13453	3211	13701	3355	14211	2990	12636	3230	13898	3302	14230	3495	15167	3529	18323	3556	18952	3950	19818
belépett az év folyamán	525	2300	577	2883	378	3034	621	4612	586	3853	744	4770	650	7722	742	5122	1353	6690	1844	9454
együtt . . .	3722	15753	3788	16584	3733	17245	3611	17248	3816	17751	4046	19000	4145	22889	4271	23445	4909	25642	5794	29272
kilépett az év folyamán	511	2052	433	2373	743	4609	381	3850	514	3521	551	3833	616	4566	715	4493	959	5824	1200	6135
Álladék az év végén . . .	3211	13701	3355	14211	2990	12636	3230	13398	3302	14230	3495	15167	3529	18323	3556	18952	3950	19818	4594	23137
Áruforgalom:	frt	kr	K	f	K	f	K	f	K	f	K	f	K	f	K	f	K	f	K	f
a gyártelepi főáruházban	636255	14	1273005	24	1140652	9	1167677	10	1229728	51	1329348	93	1420874	11	1357903	79	1502871	05	1828735	10
a percesesi fiókáruházban	77285	06	158669	85	143335	50	172460	33	203206	16	234204	47	266292	08	252696	64	293956	17	409047	51
a ruharaktárban . . .	103045	49	231318	28	224159	47	205005	28	243838	53	255920	30	252276	07	281928	84	313466	07	367840	76
a gyártelepi vendéglőben	63034	77	127035	59	102953	20	96973	06	127689	13	143201	79	146324	92	190608	06	188584	82	235052	20
a percesesi vendéglőben	24470	26	45581	49	45407	32	46852	67	49539	51	49196	92	53677	57	55975	56	66406	83	67466	07
a nagybátonyi fiókraktár																	13371	94	47742	96
Összesen	904090	72	1835610	45	1656808	41	1688968	44	1854001	84	2011872	41	2139434	75	2109112	89	2378656	88	2955884	60
Kezelési költségek:	frt	kr	K	f	K	f	K	f	K	f	K	f	K	f	K	f	K	f	K	f
u. m. személyzeti költségek, csomagolás, könyvek és nyomtatványok, tüzbiztosítás, posta- és sürgönydíjak, fűtés, világítás és javítási költség.	26357	29	52540	54	52889	23	62857	74	70437	—	69513	95	79152	99	80335	69	79705	31	91883	82
1 frt, illetve 1900-tól 1 K áruforg.-ra esik kez. költ.	2.91	kr.	2.86	f	3.20	f	3.72	f	3.79	f	3.46	f	3.70	f	3.80	f	3.35	f	3.10	f

Külön épületben van a két üzlet elhelyezve, oly nagy a raktárak és oly nagy a forgalmuk. A nap bármely szakában lép be az ember az elárúsító helyiségekbe, mindig tele vannak. Hosszú, 20 méteres kiszolgáló asztal mellett állanak és várnak az élelmiszer üzletben, hol mindenféle étel- és italmű kapható. A ruhaárusztály ugyancsak hatalmas terem, ahol a cénától kezdve a munkás-zubbonyig mindenféle ruhanemű és varrni való kapható, csak női kalap, női ruha, meg férfi ünneplő ruha nem, aminthogy ezek sokkal inkább alá vannak vetve a divat szeszélyének, semhogy tömegesen raktáron lennének tarthatók.

De összeköttetésben áll a szövetkezet miskolci kereskedőkkel is, akiknél a szövetkezet utalványával olcsóbban, saját tetszésük szerint, vásárolhatnak ilyenfajta árucikkeket is a tagok.

A szövetkezet tevékenysége azonban korántsem merül ki ebben a két üzletágban, hanem még egy egész sereg üzem felett rendelkezik. A mészárszék, sütőde, tejszarnok t. i. szintén a szövetkezeté, azonkívül van szikvíz-, jég- és vaj gyára is.

Ezek közül a mészárszék és sütőde szerződéses mészárosnak és pékmesternek van kiadva. A mészárosnak vágóhíd is áll rendelkezésére, jól berendezett ökoristállal és sertéskamarával. Évenként körülbelül 725 darab szarvasmarha, 1030 darab borjú, 580 darab sertés és 270 darab juh kerül levágásra. Ezek meglehetősen magas számok és azt bizonyítják, hogy a munkásság táplálkozásában a hús is kellő mennyiségben szerepel. A sütődeben, mely naponként 700-1200 darab 3 kilós kenyeret képes előállítani, villamos hajtású lisztszítáló és tésztaaduzzasztó gépek vannak, úgy hogy a tésztahoz mindössze egyszer kell munka közben kézzel hozzá nyúlni. Hogy ez mily sokat jelent egészségügyi szempontból, az nyilvánvaló. A vágóhíd, a mészárszék és a sütőde orvosi felügyelet alatt áll, amit talán nem is kell külön említeni.

Természetesen: a mészárszék és a sütőde árszabásába a szövetkezetnek beleszólási, sőt szabályozási joga van. tehát a kenyérnek és húsának, ennek a két

fontos élelmicikkeknek az ára sohasem emelkedhetik méltánytalanul magasra.

De nem történhetik meg ez a tejjel sem, amit saját kezelésébe tartott meg a szövetkezet. És a szövetkezeti kezelés egyszersmind biztosítja a tej hamisíthatatlanságát is. A tejnek a lehető legjobb kezelése pedig annál inkább fontos, mert naponta körülbelül 5500-8000 liter tej fogy el, tehát igen nagy mennyiség.

A tejesárak mellett, egy kisebb szobában van a vajgyár. Gyárnak nevezni persze egy kissé túlzás, de teljesítőképessége ezért elég nagy: 10 óra alatt 600 liter tejből 25 kiló vaját állít elő az Alfa Separator s éppen annyi vaj fogy el körülbelül naponta.

Ha még megemlítjük, hogy a szikvízgyár naponta 3000 üveg szódavizet, a jéggyár pedig 124 darab 1 kilogrammos jéghasábot képes előállítani: akkor körülbelül megismertük a szövetkezet működési körét. Hadd soroljuk fel hát most összefoglalva a nevezetesebb élelmicikkek árát és tekintsünk be egy pillanatra a diósgyőri munkások háztartásába.

A nevezetesebb élelmicikkek ára:

1 klgr. marhahús	80-96fillér
1 klgr. borjúhús	96-128 fillér
1 klgr. sertéshús	132-140 fillér
1 klgr. vaj	240 fillér
3 klgr. kenyér (fehér)	102 fillér
3 klgr. kenyér (barna)	96 fillér
1 liter tej áprilistól-októberig	17 fillér
1 liter tej októbertől-áprilisig	20 fillér.

Látnivaló, hogy ezek az árak igen mérsékeltek. Innét, hogy egy 4-5 főből álló munkás család havi-szükséglete a húst nem számítva 50-70 koronára tehető a bevásárlási könyvek nyomán, a hússal együtt pedig 70-100 koronára. Ez az összeg ily nagy család mellett feltétlenül csekély s a házi baromfi, a veteményes kerten és a sertés, esetleg a tehéntartáson kívül főleg a szövetkezetnek köszönhető. A háztartási

cikkek sorában kell végül a tüzelőt is megemlítenünk, amihez a női családfentartó munkások szintén olcsón jutnak: barnaszenet 100 kg-kint 80 fillérért kapnak a gyártól.

A gyár 8000 főnyi munkásságának tetemes része azonban nem a gyár közvetlen közelségében lakik, hanem messzebb, sőt sokan jönnek Miskolcra is, aztán sok a nőtlen ember is. Ezeknek vagy alkalmatlan volna ebédre hazamenni, vagy nem is volna hova „haza” menni. A gyárvezetőség igyekezett ezeken is könnyíteni. Azoknak a családos embereknek, akiknek elhozzák az ételt, a gyári étkező szolgál. Nagy terem ez, melyben egyébként felolvasásokat és színelőadásokat tartanak, van azonban benne ételmelegítő tűzhely is, hogy az oda hozott ebédet felmelegíthessék. A nőtlen munkások számára pedig népkonyhát állítottak fel, amely olcsó áron szolgáltat a munkások részére ebédet és vacsorát. A népkonyha a gyári főorvos felügyelete alatt áll.

Itt kell megemlékeznünk az alkohol fogyasztásáról is. Általában csökkenőben van, amibe a növekedő jólét, a szövetkezeti tej olcsósága és a munkások növekvő tanultsága is bizonyára belezajlik. De azért a szeszfogyasztás még mindig elég nagy méretű. Az egy-egy szövetkezeti tagra, illetőleg egy egész családra (tisztviselők és munkások együtt) jutó szeszfogyasztás átlagban évenként 1½ hektoliter bor, 1 hektoliter sör, 10-12 liter pálinka és 10 liter tea-rum. A gyár vezetősége nagyon jól tudja, hogy ha ez a szeszfogyasztás csökkenő is, de azért még mindig nagy méretű s éppen ezért háromféle módon is küzd ellene: egyrészt népszerű alkoholelles előadások rendezésével, másrészt azzal, hogy az iszákosokat pénzbírsággal büntetik, végül, hogy újabban a gyár területén belül tejsarnokot építettek, ahol télen tejet, nyáron író és gyöngye kávét is kaphatnak a munkások jégbe hűtött állapotban, igen olcsón. Eddig ugyanis csak a gyáron kívül lévő tejsarnokban kaphattak ilyesmit, minthogy azonban a gyárat munkaközben el nem hagyhatják, a munkában lévők számára nem sok gyakorlati jelentőséggel bírt. Az újonnan épült tejsarnok azonban, amely a gyár területén belül áll, lehetségessé teszi, hogy a munkások munka közben is fogyasszanak tejterméket, amely jóságánál is, olcsóságánál fogva is, végül, mert nyáron a legjobb hűsítőül szolgál, bizonyosan hathatósan elő fogja mozdítani az alkoholfogyasztás csökkenését. Bégi tapasztalat ez a külföldön, különösen Németországban, ahol sok gyárban ingyen adják a munkásoknak a gyöngye kávét, felismerve azt a szoros összefüggést, amely az alkoholfogyasztás és a szerencsétlenségek gyakorisága között van.

Egészségügy.

Az általános jólét, a jó lakásviszonyok az élelmezés olcsósága és a telén hygienikus volta különösen a közegészség szempontjából válnak érezhetővé. Fertőző ragályos betegség ritkán fordul elő a diósgyőri gyártelepen, még a gyermekek között is. Csak két betegség van, amelyik erősebben érzeteti hatását a munkásokkal, az egyik a tüdővész, a másik a csúzos bántalmak. A tüdővész nagyobb méretű elterjedésére a gyári üzem maga, por és füstképződésével lehet nagyobb hatással, míg a csúzos megbetegedéseknél a nagy hőmérséklet változás szolgál okul, amely a kemencénél való foglalatostkodással jár együtt.

E két gyakori megbetegedés gyógyítása számára egyrészt az algvögyvi munkásszanatórium szolgál, másrészt a diósgyőri fürdő, ahol a csúzos bántalmakban

sz szenvedő munkások iszapborogatásokat és villamos hőlégfürdőket kaphatnak.

A gümőkóros betegekről pontos statisztika is áll a rendelkezésünkre. íme:

A diósgyőri m. kir. vas- és acélgár munkásai közül :

1906-ban	1907-ben	1908-ban	
Gümőkórban szenvedett	172	210	204
Ebből tüdővész volt	158	172	166
Egyéb gümőkóros	14	38	38
Betegségi napok száma	8207	11341	12049
Pénzértékben	24621K	34023 K	36147
A betegségi napok közül tüdő- vészre esik	7721	10371	10483
Egyéb gümőkóros megbetegedésre	986	970	1566
Meghalt	20	31	31
Munkáslétszám	6146	7090	8095

A gyárnak egyébként külön kórháza van, amit maga épített és ingyenesen engedett át a társaspénztárnak és a kórház méltó büszkesége a gyárnak. Az u. n. „Kerek dombon” áll az épület száraz, jó levegőjű helyen, ahonnan gyönyörű kilátás nyílik a szomszédos Bükkhegységbe. A kórházat teljesen a modern hygiene követelményei szerint építették. Egy egyemeletes főépületből és egy magas földszinti gazdasági épületből áll, melyeket üvegezett folyosó köt össze. A főépületben van három nagyobb kórterem 10-10 ágygyal és egy kisebb kórterem 6 ágygyal. A kórtermek mellett egy-egy fürdőszoba két káddal és 1 kisebb tea szoba. Van azonkívül 1 Hebra-szoba, Hebra-féle ágygyal, amely súlyos égési sebeket szenvedett fájdalomnak enyhítésére szolgál: az ágynak a matracra ugyan is lesüllyeszthető, maga az ágy pedig meleg vízzel megtölthető, ami lényegesen csökkenti a beteg fájdalmát.

Van azonkívül egy kipárnázott megfigyelő szoba, 1 ágygyal, 1 szép nagy műtőterem, minden szükséges kellékekkel és Knuth-féle sterilizálóval, végül 1 orvosi szoba, Böntgen laboratóriummal. Gőzfűtés és villanyvilágítás egészíti ki a kórház berendezését. Magával a kórtermek előszámlálásával azonban egyáltalában nem adtnak képet a kórházról. Látni kell azt a pompás tisztaságot, amely minden zugát a kórháznak ragyogóvá teszi: látni a kell a virágos ablakokat és külön meg kell említeni a virágos üvegfolyosót, amelyek együtt tél idején is valóságos virágos kertté varázsolják a kórházat; látni kell azt a pontos, figyelmes ápolást, amiben a betegek részesülnek és végül – last, but not least – azt a kitűnő élelmezést, amit a betegek kapnak (reggeli: tej, tízórai: tojás vagy szalámi, vagy sajt; ebéd: húsleves, főzelék feltéttel vagy sült hús, gyümölcs; uzsonna: tej, vacsora: leves, főzelék sülttel, azonkívül egész nap tej korlátlan mennyiségben), ami sokkal inkább teszi a kórházat hasonlóvá a szanatóriumhoz, mint azokhoz a komor ridegségű épületekhez, amelyeneknek a kórházakat általában ismerjük. Hogy ez a jellege a kórháznak csak kedvező a betegeknek, hogy csak előmozdítója a gyógyulásnak: ezt bizonyára nem kell külön említeni.

A kórháznak minden tekintetben, külső-belső szépségben és kitűnő berendezésben, egyaránt párja a fürdőépület. Ez is a társládáé. Van 80 személyre számított közös medencéje, mindenféle zuhanya, hat külön márványfürdője, de van ezenkívül még kitűnő villamos fényfürdő felszerelése, szárazlég fürdője, gyógyiszapkészlete és Fangó-kezelésre alkalmas berendezése is. Nagyon helyes rendszabály a fürdőben, hogy a fürdés előtt mindenki köteles magát lezuhanyoztatni. A fürdőhasználat orvosi rendelet esetén

ingyenes, máskülönb 20 fillér fizetendő. Ezen fűrdn kívül van a munkások részére nyári uszoda.

A vasgyári telepnek van külön patikája is s a kórház három orvosán kívül szemorvos, fűlorvos és szűlész speciálistája, akik Miskolcon laknak s akiket szintén a társzláda fizet.

Munkásjóléti intézmények. A társzláda.

A társzláda pontosabban körülírt célja: a munkások betegsegélyezése, nyugbérben való részesítése, azok özvegyei és árvái segélyezése, azonkűvűl a munkásság érdekét szolgáló egyéb jóléti intézkedések biztosítása.

A diósgyőri vasgyár társzládája – vagy nevezűk inkább így: társpénztára – csak az egyik része annak a nagy társpénztárnak, amely az összes magyarországi kincstári bányák és vasművek számára fennáll. Ez az egység azonban inkább csak adminisztratív jellegű, amennyiben a közös társpénztár minden egyes tagja szorososan az illető bánya vagy vasműhöz tartozik, amelyikkel kapcsolatosan létre jött; mind-egyiknek a vagyonát külön-kűlön kezelik és e vagyon elidegeníthetetlen jelleggel bír. Közös kezelésre azonban egyesűlhetnek egyes társpénztárak, egymás közt kötött jogérvényes szerződés által.

A társpénztár tagjai: minden szolgálatba szegődött altiszt, ügyelő, szolgál és munkás, nemre való tekintet nélkül. E tagok két csoportra oszlanak. Vannak ugyanis tulajdonképeni tagok és vannak résztvevők. Tagoknak nevezhetők azok, akik a vasgyár üzemében vannak alkalmazva. Alkalmaztatásuk minősége szerint ismét 2 csoportba oszlanak: a véglegesített alkalmazottak (ha 16-ik életűüket betöltötték) az állandó tagok; az ideiglenes alkalmazottak (és akik 16-ik életűüket még nem töltötték be) az ideiglenes tagok. Résztvevők a társzláda alapszabályai szerint azok az alkalmazottak, akik már nyugdíjat húznak a társzládából, azonkűvűl ezeknek és az állandó tagoknak nejei és gyermekei, ez utóbbiak mindkét nemnél 15-ik életűüket betöltéséig. A tagok tagsági joga és kötelezettsége felvételűk napjától kezdődik és a szolgálatból való kilépéssel, elhalálozással, nyugdíjazással vagy végkielégítéssel végződik.

Jótekonycélű munkásságához a társzláda a következő forrásokból meríti jövedelmét: a) tőkéjének kamatozásából, b) a tagok folytonos és koronkénti járűlékaiból, c) a bányabirtokosok, illetűleg a kincstár járűlékaiból, d) a bírságokból, amennyiben ezek más jótekonycélra rendelve nincsenek, e) rendkűvűli bevételekből.

Ami a társpénztár alaptűkéjét illeti, annál vezérűl szolgál, hogy az semmi szín alatt meg ne támadtassék. Az évenkénti összes valódi jövedelem 5%-át pedig állandóan az alaptűke növelésére fordítják. Természetes, hogy az alaptűke jövedelme csakis a társpénztári tagok és résztvevők és azok hozzátartozói segélyezésére fordítható.

Tekintettel arra a nagy tűkére, amely a bányai birtokos (kincstár) és a tagok járűlékaiból idők m8P tával felhalmozódik – jelenleg amint látni fogjuk, a társpénztár vagyona az 5 millió koronát felűlműlja – gondoskodni kellett annak a szabályozásáról, hogy a társpénztár a maga vagyonát hol és miképen kamatoztassa. Az alapszabályok három módot engedélyeznek erre: a társzláda elhelyezheti a vagyonát ingatlanokban, kamatozó értékpapírokban, végűl kamatozó kölcsön alakjában magánosoknál.

A tűke elhelyezésének eme formái is szabályozva vannak azonban. Ingatlanokban ugyanis a társzláda csak az esetben fektetheti pénzét, ha az a tagok segé-

lyezésére szolgál, így pl. kórházat emelhet. A társzláda ilyenmű tűke elhelyezése tulajdonképen a legkamatozóbb: a jó kórház egyet jelent a közegészségűgy javításával, a közegészség javítása pedig végeredményben csak a társzláda érdekeit szolgálja, mert hiszen a betegsegélyezési összegek csökkenését vonja maga után. A diósgyőri társpénztárt azonban a kórház építése nem is terhelte, minthogy a gyártól kapta; csak a fenntartási költséget kell fedeznie.

Az értékpapírok köűl csak azokat vásárolhatja a társzláda, amelyek a budapesti vagy *bécsi* tűsdén jegyeztetnek és magyar állami pénztárak által biztosítűk elfogadtatnak.

Magánosoknak – ha azok idegenek – a tűke csak a miniszteriumnak alárendelt hivatal beleegyezése mellett kölcsönözhető ki. Ez a kikölcsönzés azonban csak abban az esetben történhetik, ha a kölcsönvevő a kölcsön vett összegről pupillaris biztosítűket képes nyűjtani és a pénzkészlet másként előnyűsebben nem kamatoztatható. Hogy milyen kamatozás mellett és milyen időre adja kölcsönbe a pénzét a társzláda: az a törvény határain belül esetenként alku tárgyát képezi. Állami tisztviselűknek azonban semmi esetre sem nyűjtható kölcsön a társzláda vagyonából.

A társpénztári tagok az idegenekkel szemben előnyben részesűlnek, a kölcsön nyűjtása szempontjából is, meg annyiból is, ha valamivel olcsóbban kapják a kölcsönt mind amazok. Azonkűvűl a visszafizetés feltűteleit is úgy állapítják meg, hogy az lehetőleg megkönnyítse a tagoknak az adósság törlesztését. Ily módon növelik a társpénztár vagyonát az alaptűke kamatoztatásával.

A második jövedelme a társpénztárnak a tagjárűlűk. Az állandó tagok a bérűknek 6%-ával, az ideiglenes tagok pedig a bérűknek 3 százalékaival járűlnak a társzládához. Ezt a járűlűket a bérből hivatalos utón levonják.

A tagjárűlűkokat a tag belépése napjától 40 esztendűn át fizeti, ha ennél tovább szolgálna, a befizetési kötelezettsége megszűnt.

A rendes járűlűkon kűvűl a tag fizet még felvételi díjat, előléptetési díjat és nűsűlési díjat.

A felvételi díj akkor fizetendő, amikor a tag alkalmaztatása állandóvá lesz és ily módon a társzládával szemben nagyobb igényjogosultságot nyer. A felvételi díj az egy évre esű alapbér összegének 5%-a, minthogy azonban ez az összeg esetleg túlságosan nagy volna egyszerre kifizetni: egy esztendei, vagy másfél esztendei idűköz alatt is levonható a bérből.

Előléptetés esetén a bértűbbletnek 10%-át fizeti a tag ugyancsak a társzládába.

A nűsűlési díj 10 koronát tesz ki. Ez is, az előléptetési díj is, ugyancsak részletekben törleszhető.

A bányabirtokos, illetűleg a kincstár ugyanazzal az összeggel járűl a társzládához, mint a munkások. Ez a bányabirtokos – a kincstár – részéről állandóan fizetendő összeg. Az a humános cél azonban, amelyet a társzláda szolgál: a bányabirtokos humános érzéseire is apellál és olyan áldozatokat is kivan tűle, amelyek teljesítésével a birtokos tulajdonképen már többet biztosít a társzláda számára, mint a költségek felerésztét.

A birtokosnak, illetűleg a kincstárnak egy ilyen állandó kiadása a orvosok fizetése. Beállhatnak azonban olyan rendkűvűli kűrűlmények, amelyek még sokkal nagyobb kiadásokat rónak a kincstárra. Amennyiben tudniillik a társpénztár a maga összes valódi bevételeiből (levonva belűle azt az 5%-ot, amelyet mint már említettűk, a tűkéhez kell csatolni) nem tudná fedezni az összes kiadásokat: a hiányzó pénzüsszeggel

is a tulajdonos köteles a társpénztár segítségére sietni. Ennek az összegnek a felét pedig véglegesen adja a tulajdonos, a másik felét pedig kamatmentes kölcsönnek kell tekinteni, amelyet a társpénztár azonnal visszafizet, amint ez lehetővé válik számára. (Természetesen a diósgyőri társzláda ma már abszolúte nem szorul erre a segítségre.)

A társpénztár negyedik jövedelmi forrását a bírságok képezik, amelyeket bérlevonások útján hajtanak be a munkásoktól és a társpénztárnak utalják át. A bírságpenzek azonban a jótékonyági alaphoz utaltatnak, amelyből szintén munkások és munkáscsaládok segíthetnek.

Végre ötödik jövedelmi forrása a társzládanak: a rendkívüli bevételek, amelyek között főleg hagyatékok, ajándékok stb. szerepelnek.

A tagok részéről vázolt kötelezettségekkel szemben a társzláda minden tagja felvétele napjától igényt tarthat a társpénztár segélyezésére. A segítségük különbözők, aszerint hogy a tag állandó vagy ideiglenes, vagy nyugdíjazott, végül, hogy az illető állandó vagy ideiglenes tagnak felesége vagy gyermeke.

Az állandó tag ingyen gyógykezelést; ha saját hibáján kívül rövid időre lett szolgálatképtelenné: kórpénzt; halál esetén temetkezési járulékot; ha saját hibáján kívül rokkanttá vált élethossziglan tartó segélyezést, vagy végkielégítést, az özvegyé vált nő életfogytiglan segélyezést, vagy végkielégítést; árván hagyott gyermekei számára nevelési járulékot vagy végkielégítést; végül a szó legszorosabb értelmében vett segélyezést kap.

Az ideiglenes tag: csak ingyen gyógykezelést, kórpénzt és temetkezési járulékot kaphat, azonkívül rokkantsegélyt is, de csak abban az esetben, ha sérülése, amely munkaképtelenné teszi, munka közben éri őt.

Ha a tag nyugbéres, akkor csak a hátrahagyott özvegye kap még tovább is segélyezést, esetleg végkielégítést, a többi segélyezési formák közül csak a szószoros értelemben vett segélyeket kaphatja. A társzláda humánus céljainak megfelelőleg azonban a nyugdíjas tag is részesülhet ingyenes orvoslásban, ha a társpénztár jövedelme ezt megengedi – a diósgyőri társpénztár helyzete pedig megengedi – és ugyan ez esetben s ugyanígy részesülnek ingyenes gyógykezelésben az állandó és ideiglenes tag neje és gyermekei is.

Az ideiglenes tag neje és gyermekei csak akkor tarthatnak igényt az özvegy és árvasegélyre, ha a tag munkában lelte halálát.

Az ingyenes gyógykezelés magában foglalja az ingyenes orvosi ápolást és a gyógyszereket és egyéb orvosi szükségleteket (mankók, sérvkötők, stb.) ingyenes kiszolgáltatását, a beteg azonban a társzláda kórházát is igénybe veheti, ahol 3 havi gyógykezelésre van jogosultsága. Ha azonban a 3 hó elteltével remény van arra, hogy a beteg a további kezelés folyamán meggyógyul: a kórházi ápolás ideje, a szükséghez képest, meghosszabbítható. Minthogy azonban elég gyakori eset, hogy a beteg meggyógyulásához egészen különleges gyógymód és orvosi eljárás szükséges: ily esetben a társpénztár idegen kórházban (tébolydában), fürdőben vagy más ápoló intézetbe is elhelyezheti a beteget.

A beteg tag elszállítását a kórházba vagy más gyógyintézetbe, sebészeti eszközök megszerzését és más előrelátható, az ápolással kapcsolatos költségeket a társpénztár viseli.

Ezek azok az előnyök, amelyeket a társpénztári tagok élveznek az orvosi gyógykezelésben. Természetesen, hogy – túlnyomólag olyan emberek lévén a társ-

pénztár tagjai, akik napi munkájuk után élnek, – maga az ingyenes gyógykezelés, nem minden. Ha a beteg tag kénytelen a munkát abba hagyni, ha elesik a munkabéréből: ő is, családja is, különösen hazamosabb tartamú betegség esetén, a legnagyobb inségbe jut. Testileg és lelkileg egyaránt veszedelmes ez és ilyen körülmények között a legjobb orvos legodaadóbb buzgalma is hiába való lenne. Ezt az inséget, ezt a nyomorúságot igyekeznek azonban éppen megátolni a társpénztár azáltal, hogy tagjainak betegségük idejére anyagi segélyt, táppénzt biztosít. Ez a táppénz nem nagy összegű ugyan és folyósítása sem tart egy bizonyos időn túl, de mindenestre elég ahhoz, hogy a legnagyobb inségtől megmentse a tagokat. Az alatt az idő alatt pedig, amíg a segély kiutalható, úgyis eldől, hogy a tag felgyógyulhat-e egyáltalában s ha nem gyógyulhat fel: akkor úgyszintén rokkantsegélyezésben részesül.

A társpénztár minden tagjának betegsége tartamára alapbérének $\frac{6}{10}$ -ed részét adja abban az esetben, ha a betegsége 3 napnál tovább tart. Az első 3 napra azonban táppénz nem jár. Magától értetődik, hogy a betegnek az orvos rendelkezéseit szigorúan követni kell, és ha kórházba küldik, azt önként elhagyni nem szabad.

A táppénzt egymásután következő három hónapon át kapja a beteg. Ha még ekkor is munkaképtelen, azonban biztos remény van reá, hogy felgyógyulhat, további 3 hónapon keresztül is részesül még táppénzben.

Ha a tag betegsége sérülés folytán állott be, vagy pedig súlyosabb természetű és hosszabb lefolyású: az első 3 napra is megkapja a táppénzt. Ha a betegség 6 hónapnál tovább tart, a tag nyugdíjazandó vagy pedig végkielégítést kap. De még akkor is engedélyezhető a számára rendkívüli táppénz, ha van remény a felgyógyulásához.

Az esetben, ha a tag nőtlen és betegsége esetén kórházban vagy más gyógyintézetben kezelik, nem jár ki számára táppénz. Ha azonban a tag nős és hitvese a 40 évet betöltötte és a házaspárnak legalább egy 15 éven aluli avagy nyomorék gyermeke van: a férjének különben kijáró táppénz felét megkapja a család. Ilyenformán a beteg gyógykezelésén kívül, még a család is kap némi segítséget. Ha özvegy a tag: 15 éven aluli gyermekeivel ugyanily módon jár el a társpénztár, úgyszintén akkor is, ha a női tag lesz beteg.

Ha a tag meghal, akár állandó tagja még a társpénztárnak, akár nyugdíjas: temetkezési segélyként 50 koronát fizet ki a társpénztár, ha azonban az elhalálozás munkaközben szerencsétlenség folytán történt, a temetkezési segély 100 korona.

Nyugdíjra a társpénztár oly állandó tagjának van jogosultsága, aki legalább is 8 évig tartozott a pénztár kötelékébe és testi vagy szellemi fogyatkozás folytán a munkára képtelen, vagy pedig 8 év letölte előtt önhibáján kívül szolgálat közben érte oly szerencsétlenség, mely munkaképtelenségét okozta.

Ideiglenes tag csak akkor kaphat nyugdíjat, ha a szolgálatban önhibáján kívül megsérült és ezen sérülés következtében szolgálatra képtelenné vált.

Az állandó női tagnak saját nyugdíján kívül a férje után járó nyugdíjra is igénye van, ha az szintén tag volt és elhalt.

Természetesen csak az nyugdíjképes, aki állandóan tagja a társpénztárnak. A katonai szolgálat idejére azonban a társzláda úgy tekinti az illető tagot, mint akit szabadságolt s a katonai szolgálat idején a tagjárulékot nem fizet. Ilyenformán a szolgálati idő

katonaviseltekre nézve nem is 40, hanem csak 37 esztendő, ami bizony nagyon sokat jelent nehéz testi munkát végző emberek számára. A társpénztárnak ez a kedvezménye természetesen csak azokra terjed ki, akik katonai szolgálat teljesítése előtt is már dolgoztak a gyárban és onnan közvetlen léptek a katonai szolgálatba, azután pedig ismét visszatértek a gyár alkalmazásába.

A nyugdíjat a tag utolsó szolgálati alapbére szerint kapja és miként általában: más, mint ez az alapbér, a nyugdíjkiszámításánál figyelembe nem jön. Jár pedig a nyugdíjasnak 8 szolgálati év után az alapbér 31%-a és ettől kezdve 6 éven át az alapbér 1½%-ával több. Tizennégy esztendei szolgálat után tehát 40%-át kapja a munkás az alapbérenek nyugdíjaztatása esetén. Ettől kezdve pedig 2-5%-kal emelkedik évenként és így a 40-ik szolgálati évben eléri az alapbér 100%-át.

Ez volna a nyugdíjnak a rendes kiszámítása. A társpénztár alapszabályai azonban bizonyos esetekben megengedik azt is, hogy kedvezőbb módon számítsák ki a nyugdíj járulékot, mint a hogy az ezen az alapon a tagot megilletné. Ezek az esetek a következők: ha a tag 8-ik szolgálati éve előtt – tehát mikor még egyáltalában nem is volna nyugdíjra jogosultsága – hivatászerű szolgálatában önhibáján kívül annyira megsérült, hogy szolgálatra képtelen lesz, nyugdíja alapbérenek 30%-át, ha pedig teljesen munkaképtelen lesz – nyomorékká válna – annak 35%-át kapja. Ez utóbbi nyugdíjösszeg azonban 300 koronánál kisebb nem lehet. Ugyanez áll, hasonló esetben, az ideiglenes tagra is, tekintet nélkül szolgálati idejére, avval a különbséggel, hogy a nyugdíj legkisebb összege nincs a 300 koronához kötve. Viszont az állandó tag, aki már 8 évnél régebben tartozik a társpénztár kötelékébe és munkaközben önhibáján kívül oly sérülést szenved, hogy munkaképtelenné válik, az őt alapszabály szerint *megillető* nyugdíjánál 10%-kal többet kap, ha pedig ez a sérülés teljeséggel munka és kereset képtelenné tenné, 20%-al kap magasabb nyugdíjat az őt megillető összegnél.

Kivételesen gondoskodik a társpénztár azonban azokról a tagjairól is, akiket betegségük munka folytatására képtelenné tesz, de a betegség előidézésében munkájuknak nem volt része. Ily kivételes eljárásnak helye van akkor, ha a tag súlyos és gyógyíthatatlan betegségben szenved, amely költséges ápolással jár; ha örültség vagy megvakulás sújtotta a tagot; végre rendkívüli balesetknél, amelyek nem a gyári üzemben, munkájuk folytán érték a tagot. Ez esetekben a tag 10%-al magasabb nyugdíjat kaphat, mint a mennyi megilletné.

Az állandó tag végkielégítést kap nyugdíj helyett, ha 8-ik szolgálati évének elérése előtt szolgálaton kívül önhibája nélkül történt megsérülés vagy betegség következtében szolgálatra képtelenné vált; de végkielégítést kap nyugdíj helyett abban az esetben is, ha kellő indokolás mellett azt maga kéri, feltéve, hogy nem valószínű közeli halála és a 70-ik életévét még nem haladta túl. Ami a végkielégítés összegét illeti: 4 évi szolgálat «setén az alapbér ½ részére, 4 éven felüli, de 8 esztendőnél rövidebb szolgálat esetén teljes egy évi alapbér jár végkielégítés gyanánt. A nyugdíjas számára, ha végkielégítést kér, évi bérének legfeljebb háromszorosra jár.

Ha a nyugdíjast büntett vagy vétség miatt bírósággal fogsággal büntetik, a büntetés tartamára a nyugdíjat a társpénztár nem folyósítja. Szociális feladatához híven azonban igenis tekintetbe veszi az asszonyt és a gyermekeket, akik a nyugdíj elvonásával

elestek a megélhetésükhöz szükséges összegtől. Éppen azért a társláda úgy tekinti őket, mintha özvegyek és árvák volnának és az ennek megfelelő segítséget biztosítja nekik.

Nyugdíjra vagy végkielégítésre annak az özvegynek van igénye, akinek a férje a társpénztárnak állandó tagja volt és nyugdíjra jogosult, vagy akinek a férje ideiglenes tagja volt ugyan, de a munkában találta halálát. Szükséges feltétel azonban még ezen kívül az is a nyugdíjjogosultsághoz, hogy a feleség férjével halála napjáig egyetértésben élt legyen, vagy ha elváltak, nem az asszony adott legyen okot a válásra. Az özvegy nő nyugdíjban való részesedésére az életkor, a munkára való képesség, a vagyon, a gyermekek hiánya, vagy azok száma befolyással nincsen, sőt, amint már említettük, az állandó női tagnak elhalt férje után járó nyugdíja még tényleges szolgálati esetén is kiadandó.

Ideiglenesen van özvegyi nyugdíjra igénye annak a nőnek, akinek a nyugdíjra jogosított férje eltűnt és fel nem található – férje feltalálásáig; továbbá azoknak a nőknek, akiknek nyugdíjas férjük fogságbüntést szenved, amint már említettük.

Ha a szabályzatok esetleg bizonyos szociális cél elérését akadályoznák, a társpénztár kikerülni törekszik azt, mint éppen az özvegy nők nyugdíjazásáról szóló utasítás egyik pontja tanúsítja. Az alapszabály ugyanis megállapítja, hogy mennyi szolgálati idő után lesz a feleség nyugdíjra jogosult. Ez feltétlenül szükséges, mert hiszen a társpénztári befizetések és a különböző járulékok kiutalása matematikai számításon alapul. Nyilvánvaló azonban az is, hogy nem volna méltányos, nem volna a társpénztár humánus céljával összeegyeztethető, sőt még a matematikai számítás céljának is félremagyarázása lenne, ha ezek után abban az esetben, ha talán csak néhány nap vagy néhány hét választotta el a munkást attól, hogy a felesége az özvegyi nyugdíjra jogosult legyen, az ekkor bekövetkező halála esetén a nyugdíjat feleségétől csakugyan megvonják. A társpénztár alapszabályai éppen ezért kimondják, hogy ha a férj a nyugdíjjogosultsághoz megkívánt időt nem szolgálta ki, de azt majdnem elérte és ha különös tekintetre méltó körülmények forognak fenn, az özvegynek a nyugdíj kifizetendő.

Ugyanez a humánus érzés nyilatkozik meg a társpénztár azon intézkedésében, hogy ha egy nyugdíjas özvegy férjhez megy, nyugdíjának folytatólagos kiutalását fentarthatja esetleges másodszori özvegye idejére vagy pedig végkielégítést kérhet. Ha azonban második férjétől önhibáján kívül elválik és attól segítségen nem részesül: a társpénztár ismét özvegynek tekinti és nyugdíját ismét kiutalja.

Az az özvegy nő, kinek a férje mint állandó tag szolgálatának 8-ik éve előtt betegség vagy munkán kívül történt sérülés következtében hal el: szintén végkielégítést kap. A végkielégítés ez esetben a férj alapbérenek ½ évi összege; ha azonban a férj nem szolgált egy teljes évet: ennek a végkielégítésnek a felét kapja.

A nők nyugdíj összege a férj alapbérenek négy tizedrésze. Ha azonban a férjét már házas és nyugdíjjogosult korába a önhibáján kívül szolgálati érdekből alacsonyabb bérosztályba sorozták, mint ahogy előbb volt: a nyugdíjat az előbbi, magasabb bérosztály szerint kapja az asszony.

Az az özvegy, aki ismételt férjhez menetele esetén végkielégítést kíván, nyugdíjának három évi összegét kapja, ha nincsen 15 éven aluli gyermeke, ellenesetben 1½ évit. Ez esetben t. i. az árvák számára tovább is kap a társpénztárból segílyt.

Tizenöt éves koráig ugyanis minden árvának igénye van a segélyezésre a társpénztárral szemben. A társpénztár ezt a segélyt nevelési pótlék címén adja, ha törvényesítettett. Szükséges feltétel azonban, hogy az árva törvényes házasságból származik, vagy utólag árva nyugdíjjogosult tagnak legyen a gyermeke, vagy ha az apa nyugdíjas korában házasodott, úgy legalább 1 évet ismét tényleges szolgálatban töltsön. Ha ideiglenes tag gyermeke, csak az esetben segélyjogosult, ha a tagot munkában érte a halála; árvának tekinti a társ-pénztár a gyermeket akkor is, ha apjuk vagy nyugdíjas anyjuk fogságbüntetését szenved, a büntetési idő tartamára vagy ha az anya elvonná gyermekeitől a számukra kezeihez szolgáltatott nevelési költséget, illetve pótléket. Az árva jogosultsága a társ-pénztárral szemben fennáll akkor is, ha ösztöndíjat élvez. A nyugdíjra jogosult tag után minden egyes árvának 15 éves kora eléréseig nevelési pótlék címén, ha a szülők közül csak az hal el, aki társ-pénztári tag volt. utolsó beszámítható bérének $\frac{1}{12}$ -ed része; - ha teljesen árva, ugyanazon bérének $\frac{2}{10}$ -ed része jár. Ugyanazon családbeli árvának járó nevelési pótlék azonban az 1-ső esztendőben nem tehet ki többet az alapbér 35%-ánál, a második esetben az alapbér 60%-ánál.

Ha a gyermekek atya és anyja is nyugdíjjogosult volt, az árváknak csak egyik szülő után és pedig azután van igénye, aki után részükre kedvezőbb igény állapítható meg. Ad még a társ-pénztár azonkívül rendkívüli nevelési pótléket is. hivatalos néven alamizsnát. Ezt azok a gyermekek kapják, akik 15 évesek, keresetre teljesen képtelenek, igen szegények és erkölcsileg nem kifogásolhatók. Ez az alamizsna ugyanolyan összegű, mint amennyi a rendes nevelési pótlék volt.

Végkielégítést kapnak az árvák akkor, ha 15 éven aluli árvák atya vagy anyja legalább 1 éven túl, de 8 évig állandóan nem szolgált. Ez esetben atyjuk vagy anyjuk azon bérének, mely a nyugdíjba beszámítható, együttesen egy negyedévi összegét kapják végkielégítésként. Ugyancsak végkielégítést kapnak akkor is, ha atyjuk vagy anyjuk állandóan csak 1 éven alul szolgált; a végkielégítési összege ez esetben az illető évi bérének $\frac{1}{8}$ része.

A nyugdíjon vagy végkielégítésen kívül különböző segélyeket is „biztosít a társ-pénztár tagjainak. E segélyek háromfélék:

1. Kamat melletti kölcsönök állandó tagoknak.
2. Kamat nélküli kölcsönök résztvevőknek.
3. Kisegítések tagoknak és résztvevőknek.

A kölcsönért folyamodó tagok vagy egyetemleges jóátallást vállalnak egymásért és ez esetben, ha legalább 10-en vannak, fejenként legfeljebb 100 koronát kaphatnak kölcsön, ami a kamatokkal együtt 2 esztendő alatt törleszhető, vagy két tag kezessége mellett folyósítják a kölcsönt, a mely esetben a kölcsön legfőlegb 80 korona lehet és az egész összeg kamatosul törlesztendő két év alatt, ugyancsak bérlevonások által. Végül arany és ezüst ékszerekre és értékpapírokra is adható kölcsön, mindig az érték $\frac{2}{3}$ erejéig.

ínségben jutott nyugdíjasoknak kamatnélküli kölcsönök engedélyezhetők, de mindig csak két tag kezessége mellett és csupán oly összegben, mely levonások által egy év alatt levonható legyen. Ily kamat nélküli kölcsön a 40 koronát túl nem haladhatja.

Rendkívüli figyelmet érdemlő esetekben a társ-pénztári állandó tagnak és nyugdíjasnak kisegítése címén 100 koronáig terjedhető pénzsegély engedélyeztetik. Indokolt esetben ez a segítség évről-évre megújítható. A társ-pénztár jövedelmeiről és kiadásairól a mellékelt táblázat ad szemléletes képet.

Átnevezeti táblázat
a diósgyőri társ-pénztár jövedelmeiről, terheiről és vagyoni állapotáról

Év	Tagok száma		J ö v e d e l e m												T e r h e i r						Összes kiadások		Vagyonszaporodás		A társ-pénztár tiszta vagyona						
	Állandók	Időiglenesek	a tagoktól			tőke kamat			Vagyonkezelési és egyéb bevételek			nyug. ellátásra			betegsegélyezésre			kezelési és hivatali költségek, adók			egyb. kiadások, leltári apadás, stb.		humanizációs célokra (iskolákra)		K	f	K	f	K	f	K
1871	500	700	1707295	—	—	152032	29328	1888655	34	35	35104	351032	166156	373742	245163	—	—	1135093	114468	640	100	1323561	9773979	665094	—	—	—	—	—	—	
1881	398	740	2521265	—	—	1000270	150750	3304795	39	87	72198	489223	361455	310460	258756	840	—	1500894	54962	85472	164194	1805522	16213244	1059962	—	—	—	—	—	—	
1891	641	1779	6973638	781578	6892334	2762734	1296741	17540456	79	151	126366	5177236	5494806	2233086	94444	1292	—	10128772	429746	80	178392	10744910	6795648	—	—	—	—	—	—	—	
1901	2032	3083	19473316	1533496	19408921	11822197	1422613	53660543	92	221	189505	9327382	7688352	7245770	459138	6190	—	25219642	1103293	1717647	141106	28181688	25478855	272376251	—	—	—	—	—	—	
1905	2045	3935	23548345	1127951	23461151	16690179	133609	66161235	129	270	273672	1450419	5721142	8157520	5958191	12805	—	36621472	1233407	612228	178195	37645302	27515933	3871952811	—	—	—	—	—	—	
1907	1958	4536	27926309	1032065	27868552	17820205	118985	75766116	128	313	348789	16692146	6693355	8628544	7820226	16400	—	40274271	1498647	984226	161420	42918564	32847552	434134640	—	—	—	—	—	—	
1909	1989	6127	36333311	212958	36333311	212691784	61709395	188471146	334380	860168	26565	7161456	10884398	10723265	22550	—	—	47855584	1796956	7746861	183337	57512738	37675719	517025334	—	—	—	—	—	—	

Ebből egyszersmind az is megállapítható, hogy a társpénztár adminisztratív kiadása a kifizetett segélyeknek és nyugdíjösszegeknek nem egészen 4%-át teszi ki, ami a hazai és külföldi betegpénztárak adminisztrációs százalékához képest meglepően csekély.

A társpénztár igazgatását egyrészt a bányabirtokos, *illetőleg* a bányakincstár e célra kijelölt közegei, másrészt a társpénztár állandó tagjai által a maguk sorából választott egyének gyakorolják.

A társpénztár tagjai közül azok választhatók be ez igazgatóbizottságba, akik az illető helyiségben laknak és ugyanazon üzemben szolgálnak, a 24 éves kortul haladták és hivatalvesztésre s politikai jogaik felfüggesztésére elítélve nincsenek. Ezeket a közgyűlés választja meg és pedig kilencet. Ezeknek $\frac{1}{3}$ -a évenként kilép, de ismét megválasztható.

Az igazgatótanácsbeli állás tiszteletbeli, a munkásosztályból választott tagoknak díjazása felett a minisztérium határoz.

A tanácsbeli választmányi tag fogadalmat tesz, hogy a társpénztári tagok által neki bejelentett vagy az ő véleménye szerint szükséges kívánalmakat a tanácsülésben szóban vagy írásban előterjeszti, a társpénztár minden ügyét egyébként is lelkiismeretesen szívén viseli, segélyezéseknél és kölcsönöknél az illető beadványokban felsorolt okok valóságáról meggyőződik stb. Az igazgató tanács hatásköre a társpénztár egész működésére kiterjed: az alapszabályváltoztatás esetleg más társulással való egyesülés és az igazgatótanács működése felett való felügyelet a közgyűlés joga.

Iskolák. Tanügy.

Amiképen gondoskodik a gyár munkásainak testi jólétéről, úgy gondoskodik szellemi előrehaladásáról is. E szempontból legfontosabb az iskola, amely a jövő nemzedéket szolgálja.

Mint mindenütt, ahol tömegesen van gyári munkásság, úgy Diósgyőrött is elsőrangú fontosságú az óvoda, a hová a gyermekeket nyugodtan elküldhetik a szülők, még ők maguk a munkába mennek. Az óvodába 3, 4, 5 éves gyermekeket vesznek fel; óvodai díjat – ami az idegenek számára 4 korona – a gyár munkásai nem fizetnek. Az 1908–1909. évben 220 gyermek járt az óvodába és jellemző az egészségügyi viszonyokra, hogy összesen három halt meg közülük, noha az óvoda csaknem a teljes esztendőn keresztül – augusztustól-június közepéig – foglalkoztatta a gyermekeket. A 220 gyermekkel 3 óvónő és 2 dajka foglalkozik.

A hat osztályú elemi iskolába 500 fiú és 480 leány járt. A 980 gyermek közül összesen 3 halt meg, ami megint csak jó egészségügyi viszonyokra mutat – s csupán egynéhány leánytanulót kellett osztály ismétlésre utasítani, ami viszont a kitűnő tanítást bizonyítja. Vasgyári telepen lévén az iskola: természetesen a fiú tanulók legnagyobb része tanoncnak megy. A fiúkat erre készíti a legtöbb esetben szülője példája is, erre az is, hogy ott a gyár, ahol inas éveit töltheti s erre ösztönzi végül a kedvező kereset is, amit szintén mindennap megfigyelhet. Az utóbbi időben már annyian jelentkeztek tanonccokul, hogy a gyárvezetőség kénytelen volt korlátozni a tanoncfelvételt annyiban, hogy csak a gyárban alkalmazott munkások gyermekeit alkalmazzák ilyenül. Természetesen: a gyár nagy gondot fordít az ipariskolai oktatásra, annak minél eredményesebbé való tételére. A fiuk számára kétféle tanonciscolát is állítottak: az egyik az úgynevezett általános iparos, a másik alsófokú szakirányú iparos tanonciscola. Az előbbiben a földrajzi, történelmi és alkotmánytani ismereteken kívül főleg az ipari életben szükséges fogalmazást és számtan-tudást sajátítják el, – míg a

szakirányú iskolában már a technológiából és géptanból is kimeri tő oktatásban részesülnek. A nagyobb tananyagnak megfelelőleg a szakirányú iskola tanulói több időt is töltenek az iskolában mint amazok. Míg ugyanis az általános ipariskolába heti 4 óra a tanítási idő és azonkívül 3 órát rajzolással töltenek, addig a szakirányú iskolában heti 8 órát töltenek és 4 órát rajzolnak. A tanórákat természetesen a munkaidőn belül tartják meg.

Egyébként a tanoncok 4 esztendeig inaskodnak. A gyárban külön előmunkásokhoz osztják be őket, akik kötelesek különös gonddal ügyelni arra, hogy a tanoncok mindenben felvilágosítást nyerjenek és mesterségüket minél alaposabban megtanulják. Útni a tanoncot szigorúan tilos s hogy mily gondosan képezik ki a tanoncot: azt legjobban vizsgálati munkálataik mutatják, melyek között a legkomplikáltabb és legművészebb darabok találhatók a legpontosabb kivitelben. A gyárvezetőség egyébként azzal is igyekszik előmozdítani a tanoncok szorgalmát, hogy a kifogástalan viseletű és előmenetelű tanulókat – azok közül, akik a VI. elemi osztályt végeztek – három esztendei tanulás után felszabadítja. Viszont a tanonciskola eredménytelen elvégzése azzal jár, hogy négy év helyett öt esztendeig tart az inaskodás. Az 1908/1909-iki tanévben különben az alsófokú szakirányú iparostanonciscolának összesen 91 tanulója volt, ezek közül az év folyamán nem halt meg egy sem, elégtelen előmenetelt tanúsított 8. Az általános tanonciscolának volt összesen 128 tanulója; ezek közül meghalt 2, elégtelen előmenetelű volt 5. Látni való tehát, hogy úgy az egészségi állapot, mint a tanulási előmenetel itt is kitűnő volt.

Külön kell végül megemlékezni egy harmadik fajta iskoláról is, ami a vasgyárban fennáll. Számos 14–16 esztendő fiatal munkást foglalkoztat a diósgyőri vasgyár, akiket mint napszamosokat alkalmaznak. Ezekkel szemben tulajdonképpen semmiféle tanítási kötelezettsége nem volna a gyárnak, minthogy azonban legnagyobb részük nem végzett elemi iskolai tanulmányokat s mivel egy miniszteri rendelet (96096/907) értelmében iparostanoncnak kell őket tekinteni, számukra is állított fel az igazgatóság iskolát. Ilyen munkás körülbelül 200 volt 1911-ben és minthogy különféle előképzettséggel rendelkeztek, 4 csoportba osztották őket, amelyek közül az egyik a teljesen írástudatlanokat foglalta magában. Ily módon, akik tanultak valamit, azoknak tudását fejlesztették, akik még nem tudtak semmit, azokat a tudás elemeibe bevezették ami hasznos volt, az ő szempontjukból is, de hasznos volt a gyár szempontjából is. Az összesen 184 tanuló közül 3 halt meg és 18-nak előmenetele volt elégtelen.

A tanítás céljaira természetesen külön emeletes iskola épület szolgál, világos, szellős termekkel, modern berendezéssel, kitűnő felszereléssel. Külön fel kell említeni az iskola pompás természetrajzi szertárat, amelyik úgy az elemi tanításban, mint a tanonciscolái előadásokban hathatós segítségül szolgál, továbbá a két könyvtárat, a tanítóit, amelyik 1660 művet foglal magában 10.000 koronán felüli értékben, és az ifjúsági könyvtárt, amely 315 művet foglalt magában körülbelül 2000 korona értékben. A tantestület 34 rendes tagból és 6 hitoktatóból állott, akik, mint a közölt adatokból kitűnik, a legnagyobb buzgalommal teljesítették a rájuk bízott feladatot.

A rendes oktatáson kívül a szabad oktatás is virágzik Diósgyőrben, még pedig többféle formában. Így az ipari munkások képzésére szervezett országos bizottság minden évben tart ősztől-tavaszig havonként kétszer népszerű előadást, amelyek műsorán

zenekari, énekkari számokon és tréfás jeleneteken, monológokon kívül, egy-egy komoly ismeretterjesztő előadás is szerepel. 1908/1909-ben 11 ily előadást tartottak, amelyeket a tantestület rendezett és amelyeken az ismeretterjesztő előadásokat egy-egy tanító tartotta. Az előadásoknak általában nagy sikerük volt, 1000–3000 ember hallgatta őket és semmi kétség sem lehet afelől, hogy hathatósan hozzájárultak a munkások szellemi színvonalának emeléséhez.

A keresetre szoruló nők foglalkoztatása céljából az iparművészeti iskola háziipari osztálya csipkeverő iskolát állított fel Diósgyőrött. A derék cél érdekében a közoktatásügyi minisztérium áldozatkészségéből az iskola leküldött tanítója ingyenesen oktatja a tanítványokat és ingyenesen bocsátja a taneszközöket rendelkezésükre, sőt a kész munkák értékesítéséről is maga az *iparművészeti* iskola gondoskodik. A tanfolyamot 1908/1909 évben 200 nő hallgatta.

Nevezetesen még azok az előadások, amiket az igazgatóság a tudóvész és alkoholelleses küzdelem érdekében tart a munkások számára. Ezeket az előadásokat a Társadalmi Múzeum rendezi az igazgatóság felkérésére. 1909-ben 4 ilyen sorozatos előadás volt vetített képek bemutatása mellett, ami természetesen nagyban fokozza a munkások érdeklődését. 3 előadás a tudóvészről és annak leküzdéséről szólt, a 4-ik az alkoholizmus veszedelmeit tárta fel. A munkások nagy érdeklődést mutattak ez előadások iránt, amelyek a legveszedelmesebb két ellenségük leküzdéséről adtak útbaigazítást.

És itt az oktatással kapcsolatosan kell megemlékeznünk a gyárnak egy kedves, meleg és szíves ünnepségéről. A karácsony ünnepe, ez amikor a gyár tetején anyagi áldozattal karácsonyfákat állít Diósgyőrött, a gyártelepen és a körülfekvő községekben mindenütt, ahol a gyárnak most is dolgozó vagy nyugdíjazott munkásai vannak és a munkások gyermekeit meleg téli ruhával látja el.

1909 karácsonyán ily módon 676 tanulót ruháztattak fel a gyár 8000 s néhány száz korona költséggel.

A gyártelepen és a közeli Nagybatony községben ez alkalommal karácsonyi ünnepet is tartanak, amelyen közreműködik a zenekar, énekkar, szavalnak, színdarabot játszanak.

Most még a munkások szórakozásáról kellene szólnunk. Részben már szólottunk is róla: a közművelődési előadások ének és tréfás előadásokat is nyújtanak a munkásoknak, s minthogy ilyen előadás 11–12 van minden évben, ezek az előadások a téli délutánok javarésztét betöltik. De ezeken kívül van a munkásoknak önképzőkörük és dalegyletük is (Jó szerencse), amelyik különösen az énekkar tudását fejleszti. A legnevezetesebb szórakoztató intézmény a zenekar.

A zenekarhoz a hivatalnokok illetményeik arányában, a munkások pedig fizetésüknek $\frac{1}{4}$ %-ával járulnak hozzá. Ennek fejében a zenekar közreműködik a gyár ünnepélyeinél, magasabb személyek fogadtatásánál, díszbenedeknél, egyházi ünnepélyeknél, a gyári alkalmazottak és munkások kirándulásánál, térszínháznál, jégzenénél, közművelődési és színi előadásoknál, táncmultságoknál, végül a gyári munkások és azok családtagjainak temetésénél.

Néha egy-egy táncmultságot is rendeznek a munkásokba zenekar ezen is közreműködik.

Látnivaló, valami nagyon sok fajta multság *nem* áll a munkások rendelkezésére. Ám azt sem szabad elfelejteni hogy Diósgyőrött lényegében falusi életet élnek a munkások, érte ezalatt azt, hogy minden zárt helyi multságnál jobban szeretik a szabad természetet. Csak a tél néhány hónapja az, amikor valami mes-

terésesebb szórakozásra van szükség – s ebből a szempontból tökéletesen elég annyi, amennyi van. Tavasszal este a kertben üldögél a család, vasárnaponként pedig kimennek a közeli rétekre, ha ugyan a kerti munka el nem foglalja őket. Jókedvű nóta veri fel ilyenkor a pihenő gyár körüli csendet, megelégedett nyugodt emberek töltik el szelíd mulatozás közben kedves vasárnap délutánukat.

Képes Ernő.

SZEMLE.

Gyanús becsületesség.

Játékbankok.

A kaszinókra, polgári körökre és egyéb jámbor címekkel ékeskedő kártyabarlangokra rossz napok járnak. Minden nap újabb és újabb híreket hoznak a lapok, hogy a rendőrség mennyire köpi a markát, hogy így meg úgy ki fogja irtani ezeket a büntényeket a világból.

Ezek a baccarat-kaszinók a legutálatosabb fekélyei szociális életünknek. Aljas bünbarlangok mindenütt vannak vagy lehetnek, de Budapest az egyetlen hely a földtekén, ahol ezek a helyek a polgári köztisztesség bizonyos glóriájával sütkéreznek a nyilvánosság napsugarán. Politikai gócpontokat alkotnak itt ezek a büntények, amelyek a baccarat-szobáktól elvonatkoztatva tisztos polgári gyülekezőhelyek alakjában jelentkeznek több-kevesebb súllyal minden olyan dologban, amelyben polgárok véleményének kifejezéséről van akár társadalmi deklaráció, akár politikai szavazat alakjában. Majdnem mindegyiknek képviselője van a törvényhatóságnál és élvezzi a becsülésnek azokat a megnyilvánulásait, amelyek a polgárok tisztos csoportjainak kijárnak. Estélyeiken megjelenik a törvényhatóság egy-egy dignitáriusa, tanácsnok, előljáró, polgármester stb. Idegen és be nem avatott szem előtt teljesen el van rejtve az az aljasság, hogy mindez a külsőség csak egy bünténya dekorációja és reklámja, mert a belső termekben gyilkos fosztogatás folyik, amelyben családapáknak, sikkasztóknak, megtévelyedett áldozatoknak a pénzét szedi el kíméletlenül a notórius játékos és a pinka vagyis maga a kaszinónak, körnek stbinek tisztelt „erkölcsi” testület. Ilyen nyilvánosan és ilyen szemtelenül ezt nem csinálják sehol a világon.

Most egyszerre szigorúsági rohamot kapott a rendőrség. Nagyon is indokolt a kérdés, hogy miért éppen most? Évek óta folyik ez a dolog és volt idő, hogy egyik botrány a másik után pattant ki ezekből a büntényekből. Az emberek az utcasarkokon lövöldöztek magukat agyon és utolsó lehetőséggel a kártyakaszinókban való tönkrejutást nevezték meg öngyilkosságuk okául. A rendőrség semmit se csinált és a feledésre bízta a botrány elintézését. Most meg egyszerre milyen buzgó lett. Ő maga hajszolja a botrányokat, utasít ki baccarázásból élő idegeneket, nyilatkozik újságíróknak, hogy milyen szigorúan fogja ezentúl kezelni ezt az ügyet és a többi. Hogy lehet ez? Mi szállta meg a magyar közéletet, hogy ilyen erkölcsi buzgalom reszket hivatalos rendészeti szervezetében?

Sajnos, azt hisszük, hogy nagyon is jól tudjuk ennek a fölemelő jelenségnek az igazi indító okát. Épül már a Margitszigeten a sok-sok milliós alaptőkével nekiinduló játékbárlang, amely külső stafázs, dekoráció és reklám dolgában úgy fog kimagaslani a sok kis piszkos kártyakaszinó fölött, mint aj Bazilika a lába

tövében meghúzódó házacskák fölött. Aligha jár rossz nyomon a gyanúnk, ha azt hisszük, hogy az egész tisztogatás ennek a nagy ragadozónak az útját egyengeti. Ki kell irtani az apró vadacskákat, hogy szabad legyen a tereuma a nagy molochnak és ne forogjon veszedelemben működésének a zavartalansága a közfelháborodások miatt, amelyeket az apró szemétdombocskákról fel-fel ütköző botrányok okoznak.

Igazán nem hiányzott ide már egyéb, mint egy zavartalanul működő nagyarányú játékkaszinó, hogy az áldozatok tízezreire elvegye azt az utolsó operációt, amelyet közéletünk inszolidsága, a szegénység levegőjében nagyranövekedett kalandorszellem, a hazárdéria és az általános lelki korrumpáltság előkészített.

Budapest székesfőváros a munkanélküliség ellen. A szociálpolitikai osztály előterjesztést tett a fővárosban jelenleg uralkodó munkanélküliség rögtöni enyhítés céljából teendő intézkedések tárgyában. Az előterjesztés – amelyet dr. Wildner Ödön tanácsos és dr. Ferenczi Imre szociálpolitikai szakelőadó irtak alá – jelenti, hogy a tanács már a múlt hónapban fölhívta az egyes ügyosztályokat, hogy sürgősen jelentsék be a rögtöni keresztülvitelre alkalmas munkákat. Minthogy azonban számos iparágban van nagyobb fokú munkanélküliség, amelyeket a közmunkákkal csökkenteni nem lehet, illetve számos családos munkás a hónapok óta uralkodó munkanélküliség hatása alatt oly nyomorba süllyedt, hogy csak átmeneti pénzsegélylyel lehet abba a helyzetbe juttatni, hogy újra teljes munkaképességgel munkát vállaljon, az ügyosztály a fölmerült kívánságokhoz képest 50.000 koronában állapítja meg azt a minimális összeget, amely az előterjesztésben kifejtett kiválasztási elvek, szétosztási és ellenőrzési módok szigorú szemmel tartásával alkalmas volna a legszélsőbb nyomor eseteit enyhíteni, illetve bekövetkezését elhárítani, tekintettel arra is, hogy a magánipar számos szakmában még a következő hónapokban sem fog munkát nyújtani.

A munkanélküliek rögtöni segélyezésénél az ügyosztály javaslatai szerint a következő elvek szolgálnak alapul:

Általában véve a jelen segélyezés szempontjából számbajövő munkanélkülieknek azokat az ipari és kereskedelmi alkalmazottakat tekintik, akik saját hibájukon kívül lettek munkanélküliekké, munkabírók és annak ellenére, hogy munkát keresnek, megfelelő újabb alkalmazást nem találtak.

Kétségek elkerülése végett határozottan kizárandók a segélyből azok a munkanélküliek, akik állandóan munkaképtelenek (rokkantak), sztrájk vagy kizárás tartama alatt munkanélküliek, betegpénztári segélyt kapnak, a főváros szegényügyi nyilvántartójába be vannak vezetve, nem tudják igazolni, hogy legalább egy év óta a fővárosban laknak és dolgoznak, nem tudják igazolni, hogy a segélykérés napját megelőzőleg legalább két hétig vannak munkanélkül, végül akiknek megfelelő munkaalkalmat a fennálló munkaközvetítő szervezetek a magániparban tudnak kimutatni, vagy akik olyat a legközelebb megindítandó közmunkáknál kapnak.

A vállalkozókkal kötendő szerződésben kösse ki hogy elsősorban a helybeli munkanélküliek alkalmazandók és más községekből csak abban az esetben hozhatók a fővárosba munkások, amennyiben megfelelő munkaerő a fővárosban nem áll rendelkezésre.

A segélyért folyamodó munkanélküliek közül a rendelkezésre álló összeg erejéig a következő elsőbbségi szempontok gondos szemmel tartásával *részesítendőek segélyben*: családos állapot, külön tekintettel az eltartan-

dó családtagok számára; nőtlen alkalmazottak, illetve hajadon alkalmazott nők, ha hozzátartozóikat (szülők, rokonok, gyermekek) tartoznak eltartani, vagy bárcsak önmagukat tarthatják el, de semmi családi támaszra nem számíthatnak; különben egyforma körülmények között elsőbbséget részesülnek azok, akik viszonylag huzamosabb idő óta vannak munka nélkül és segélyt vagy sehonnán nem kaptak, vagy a segély már régebben megszűnt.

A segély módozataira nézve a következőket javasolják: Csupán azokon segítenek pénzsegélylyel, akik nem újabban váltak, vagy válnak munkanélküliekké, hanem már huzamosabb idő óta munkanélküliek. Ehhez képest a segélyezés formája a felmerülő szükséglet szerint háromféle lenne. 1. heti segély; 2. egy összegben való rögtöni segély; 3. természetbeni segély. A heti segély nagysága családfentartók részére 5-8 korona, egyedülálló egyének részére 3-5 korona. Az egy összegben való rögtöni segélyezés maximálisan 15 korona összegig szavazandó meg. Végül előfordulhatnak esetek, amikor például a családfentartó erkölcsi megbízhatatlansága folytán célszerű lesz a családfőnek és a családtagoknak természetbeni ellátást nyújtani (utalvány a népház, illetve a népszálló ebédjére, esetleg hálólhelyekre; stb.). A segélyezés véleményező szerve egy vegyes bizottság volna. Az összegyűjtött kérvényeket a bizottság záros határidőn belül átvizsgálja, osztályokba sorolja és a segélyezendőket szemléltetve, a segélyezés módjára és összegére nézve javaslatot tesz a tanácsnak. A tanács legrövidebb időn belül végérvényesen dönt.

F. hó 10-én a szociálpolitikai bizottság Parall Ferenc bizottsági tag elnöklésével ülést tartott. A bizottság az ügyosztálynak a munkanélküliek segélyezése ügyében készült előterjesztést vette tárgyalás alá. Az előterjesztéshez elsőnek dr. Kelemen Lajos szólott, aki annak a nézetének adott kifejezést, hogy az előterjesztésnek semmi hatással sem lesz a nyomor enyhítésére, mert ebben a kérdésben azt kell megvitatni, vajjon abban a helyzetben van-e a főváros, hogy segíteni tud-e a nyomoron vagy sem. Ha igen, akkor segítsen akár mennyibe kerül is, de az előterjesztés proposíciói ebben a tekintetben nem járnak a kívánt eredménnyel. Azt hiszi, hogy leginkább a lakásdrágaság következtében előálló nyomoron kellene segíteni és e célból jó volna a szükségbarakkok építése. – Szemenyey Kornélnak az a meggyőződése, hogy ha a főváros csak keveset tud is segíteni, akkor is többet tesz, mintha semmit sem tenne. Elfogadja az előterjesztést, de azt kívánja, hogy a szociálpolitikai ügyosztály sürgesse az építkezéssel foglalkozó ügyosztályokat, hogy a hatáskörükbe tartozó munkákat mielőbb kezdjék meg. Egyéb más stílári módosításokat is tett. – Pető Sándor az előterjesztést elfogadja és kijelenti, hogy a most megszavazott 50.000 koronát csak szimbólumnak tekinti annak jelképezésére, hogy a főváros elismeri azt a kötelezettségét, hogy a munkanélkülieken segítsen. Kívánja, hogy ezt a segítséget intézményessé tegyék. A főváros után az államnak is meg kell tennie a maga kötelességét. Ezután Gellért Jenő, Hajdú Marcell és Baránszky Gyula szólaltak fel, mire a bizottság az előterjesztést elfogadta.

A munkanélküliek megszámlálása. Próbaszámlálást rendezett a Szakszervezeti Tanács annak a megállapítása végett, hogy mennyi lehet a munkanélküliek aránya Budapesten. Nem a munkanélküliek teljes számát akarta megtudni, hiszen ilyen statisztikai fölvételhez rengeteg pénz kell (Berlinben a legutóbbi munkanélküli számlálás majdnem háromszázezer koronába került), hanem csak a munkanélküliség mértékéről akart tájékozódást szerezni annak a megtudakolásá-

val, hogy egyetlen napon a szakegyesületekben és általában a munkaközvetítő intézetekben mennyi a jelentkező munkanélküliek száma. A múlt hónap 17-én történt a számlálás és tízezerháromszázhetvenhárom értelmesen kitöltött kérdőlap érkezett be, amiből 88%-ot szervezett munkások töltöttek ki.

Ez a szám aránytalanul kicsiny a munkanélküliek tényleges létszámához képest, hiszen az Országos Munkásbiztosító Pénztár taglétszáma, amely augusztusban 1,284.802 volt december 31-ig 1,184.266-ra apadt. A balkáni háború kitörése óta tehát mintegy százezer munkás lett a múlt esztendő utolsó hónapjaiban munkanélkülivé az országban. Budapesten a pénztár tagjainak száma 41.193-al csökkent, ugyanezen idő alatt s minthogy január 1-től február közepéig a munkanélküliség nemhogy csökkent volna, hanem növekedett, bizonyos, hogy a budapesti és főváros-környéki munkanélküliek száma azóta is jelentékenyen növekedett. A „Szakszervezeti Értesítő” szerint az összes munkanélkülieknek mintegy 50%-a budapesti és környéki s mivel a pénztárban biztosítottaknak csak egy-negyedrészre budapesti és környéki: ez az egynegyedrész viseli az egész országot érintő csapás terhének felét. Budapesten és környékén félészázezret is meghaladhatja a munkanélküliek száma, tehát a számlálás eredménye a munkanélküliek egész létszámának csak egy töredékét tünteti föl.

Az összeszámlált munkanélküliek összege ötöd- vagy hatodrésze lehet az összes budapesti és környéki munkanélküli létszámnak, de azért még mindig várokozason föli eredményeket hozott a számlálás. A Szakszervezeti Tanács akciójának megindításakor öt-hatezer kitöltött kérdőlap visszaérkezését remélte, de mintegy kétszer ennyi töltötte ki a kérdőlapot ezen az egyetlen egy napon.

Nemzetközi lakásügyi kongresszus. A németalföldi királyi kormány és a haagai községtanács meghívására folyó évi szeptember hó 8-án és a rákövetkező napon fogják megtartani Scheveningenben a tizedik nemzetközi lakásügyi kongresszust. Napirenden szerepelnek többek között a következő pontok: 1. A lakásviszonyok megjavítása a vidéken. 2. A rossz lakások javítása és lehető mellőzése. 3. A lakások túlszűfolttsága. 4. A városok terjeszkedése. Ezenkívül módot fognak nyújtani a kongresszus tagjainak, hogy Hollandia területére rendezett kirándulások alkalmán tapasztalatokat szerezhessenek mindarról, ami Hollandia különböző részeiben a lakásreform és a városépítés területén történt. A nagygyűléssel kapcsolatban kiállítás rendeznek, amelyben feltüntetik a holland lakásügyek terén történt összes vívmányokat és eredményeket. Mind a kongresszus, mind a kiállítás iránt nagy érdeklődés mutatkozik.

A poroszországi belső kolonizációs politika beleütközik az ottani nagy és egyre jobban növekvő hitbizományi birtokokba. 1900-ban Poroszországban 2,177.000 ha-nyi terület volt hitbizományi birtok. 1909-ben már 2,378.000 ha, vagyis a növekvés évente átlag 22.400 ha. Legújában még gyorsabb tempót mutat a növekvés, amely 1907. és 1908. közt 48.300 hat tett ki. a következő évben pedig 30.600-at. Oppeln kormányzósági kerületben az összes föld 21.2%-a jut a hitbizományokra, Stralsundban 21.1%. Ebből az alkalmából Hoff németbirodalmi és porosz országgyűlési képviselő éles támadást intézett a hitbizományok ellen, egy a Berliner Tageblattban megjelent vezércikkében. Rámutat arra, hogy a hitbizományok törvényhozási szabályozása az 1794. évből ered és az ezt követő novellák lényeges változtatásokat nem eszközöltek. 1872 óta pedig, vagyis, több mint negyven éve, teljesen szünetel e téren a tör-

vényhozás munkája. A konzervatívok hatalmi szózata minden ily irányú törekvést csirájában fojtott el. 1903-ban a kormány egy egyébként semmiféle változtatást sem célzó törvényjavaslatot terjesztett az országgyűlés elé, de ebből sem lett törvény. 1886 óta, vagyis, *több mint huszonöt év alatt* a telepítési tartományokban 800 millió márkát, vagyis közel 1 milliárd koronát fordítottak a kolonizáció céljára és 280.000 hat „kolonizáltak.” Most pedig *kilenc év alatt*, egy majdnem ugyanakkora terület – 201.600 – ha lett hitbizományilag lekötvé.

A birodalmi kancellár a poroszországi belső kolonizáció erőteljes fejlesztésének a szükséges voltát hangsúlyozza. A jobboldal számos tagja is a belső kolonizációs politika mellett foglalt állást és már az a remény kecsegtetett, hogy e politikának nem áll komolyabb nehézség az útjában. Ez a remény azonban kezd illúziósnak bizonyulni. A nagybirtokosok egyre hangosabban féltik a hazát az oly fontos politikai tényezőt alkotó nagybirtok és a hitbizomány pusztulásától. Hogy az ő párt és osztályegoizmusuk mennyire ellentétben áll a kolonizációs törekvésekkel, arra nemrégiben még a tudvalevőleg konzervatív pártállású Sering professzor is igen erélyesen mutatott rá. „Mit ér évente 10.000 ha betelepítése – mondotta – ha ugyanakkor Poroszországban évente 26.000 usgue 48.000 ha. lesz hitbizományi birtokká és vonatik el tartósan a forgalomtól.

A nagybirtokosok azonban a nagybirtok és a hitbizomány fentartásában a haza boldogulásának egy conditio sine qua nonját látják. Természetesen nem nehéz őket megcáfolni. Csak a skandináv államokra kell hivatkozni. Dániában a földnek csak 3.5%-a van a több, mint a has. birtokú birtokosok kezében, Svédországban csak 1%-a több, mint 100 hasokéban. *Norvégiában csak 0.07%-a több, mint 70 hasok birtokában.* És mégis, senki sem álíthatja, hogy ezek az országok tönkrementek, vagy hogy lakosságuk jólét és műveltség dolgában elmaradtak volna. Ezen országok közül Svédországban 1809 óta, Norvégiában 1814 óta, Dániában 1849 óta *tilos az új hitbizományok alapítása.*

A belső kolonizáció politikája mindaddig célt nem érhet, amíg az állam közgazdasági politikája mesterségesen támogatja a nagybirtokot és a föld roppant ár-emelkedését és amíg évente több tízezer hányi terület lesz hitbizományilag lekötvé. Sering javaslata, amely csak az esetben kívánja a hitbizományalapítást engedélyezni, ha az illető család 50 éve lakik a birtokon – nem orvosolná gyökeresen a bajt. Egy komoly belső kolonizációs politika előfeltétele új hitbizományok alapításának a megtiltása és a régiek megszüntetésének megkönnyítése.

Gyermekvédő hivatal az amerikai Egyesült Államokban. A kereskedelem- és munkaügyi minisztériumban az 1912. évi április 2-án kelt 116. sz. törvénynyel külön osztályt létesítettek a gyermekvédelemre (Children's Bureau). Az új hivatal, amelynek főnökét az Elnök a szenátus hozzájárulásával nevezi ki, köteles minden társadalmi osztályhoz tartozó gyermekek jólétével foglalkozni és ennek eredményeiről saját miniszteriumának jelentést tenni; különösen feladata a gyermekhalálozás, az elárulás és elhagyás, a gyermekbíróságok, a veszedelmes foglalkozások, a balesetek és megbetegedések, a gyermekmunka és a gyermekvédelmi törvényhozás kérdéseivel foglalkozni.

A munkanélküliség és a munkavándorlások cím alatt dr. Ferenczi Imre a munkanélküliség elleni küzdelem egyesületének kiadványai között magyarul is közzétette azt a tanulmányát, melyet a nemzetközi egyesület megbízásából múlt évben, ennek Zürichben tartott ülése elé terjesztett. A könyvecske ismertetésére esetleg visszatérünk.

A kereső nők száma egyes országokban. A civilizált országokban létező kereső nőkről kimutatást tesz közzé a Statistisches Jahrbuch für das deutsche Reich legújabb (1912) kötete nyomán a Társadalmi Múzeum Értesítője. Az itt közölt adatokból is beigazolást nyer az a tapasztalati tény, hogy a kereső nők száma egyre nagyobb százalékát alkotja a keresőknek általában. Az egyes országok között a következőképpen oszlanak meg a kereső nők:

Ország	2.585,235	a kereső	nők száma
Magyarország	2.585,235	a kereső	nők száma
Nómetbirodalom	9.492,881	„	„
Ausztria	5.684,984	„	„
Oroszország	5.276,112	„	„
Olaszország	5.284,064	„	„
Svájc	498,760	„	„
Franciaország	7.693,412	„	„
Spanyolország	1.351,792	„	„
Belgium	948,229	„	„
Németalföld	433,548	„	„
Dánia	352,945	„	„
Svédország	551,021	„	„
Norvégia	277,613	„	„
Anglia és Wales	4.171,751	„	„
Skócia	691,624	„	„
Írország	546,584	„	„
Egyesült-Államok	5.329,807	„	„

A szociálpolitika bibliográfiája. Szerk. Josef Stammhammer. Micsoda irodalma van ma már a szociálpolitikának, arról fogalmat adhat ez a 700 oldalas kötet, mintegy 30.000 könyv és folyóirat címének felsorolásával, melyek a szociálpolitika irodalmát 1895-től 1911. év végéig tünteti fel és pedig a világ minden népének szociálpolitikai irodalmát, a magyart sem véve ki. A feldolgozott terület nagyságáról némi fogalmat adjon néhány címszó, minők: accordmunka, agrárpolitika, aggkori biztosítás, asszony munka, munkások háztartása, munkástelepek, munkástitkárságok, munkásházak, munkabér, munkakamara, munkanélküliség, munkapiac, munkakényszer, parasztkérdés, temetkezési pénztárak, cselédkérdés, parasztbirtok, örökbérlet, gyár, gyárfelügyelet, nőkérdés, szövetkezet, ipari hitel, otthonmunka, védőliga, inas-kérdés, államszocializmus, tisztességtelen verseny, árvaügy, uzsora, középosztálypolitika, zálogház, anyavédelem, tarifaszerezés stb. stb. Kár, hogy a földreformmozgalom irodalma kimaradt.

Belga törvénytervezet a kötelező betegség-, rokkantság- és aggkori biztosításról. Belgiumban eddig csak a baleset elleni biztosítás volt kötelező alapon szervezve, míg a betegség és aggkori biztosítás egészen önkéntes volt. Így történt, hogy bár Belgiumban 2.1 millió ipari munkás van, a 3550 betegsegélyző-egyesülethez csak ½ millió tartozott. Műit év május 11-én Belgium olyan törvényt alkotott, amelynek értelmében, minden szükségben élő belga a kormánytól évi 65 franc segélyt kap. De ez a rendelkezés nem orvosolta a bajokat, úgy hogy a kormány a múlt év nov. 12-én olyan tervezetet terjesztett a parlament elé, mely a betegség elleni és az aggsági biztosítást kötelező alapon szabályozza. A tervezet meghagyja a mostani betegpénztárakat teljes autonómiájukban, azokat azonban állami és helyi ellenőrzés alá helyezi, anélkül, hogy centralizálná őket. A pénztárak azonban a risiko elosztása céljából önként egy közös kötelékbe fognak lépni. A munkaadó l-l munkás után legfeljebb évi 6 francot tartozik szolgáltatni, és így a biztosítás terhe túlnyomó részben továbbra is a biztosítottak vállát fogja nyomni. Biztosi-

tásra kötelezett minden bérmunkás évi 2400 franc jövedelmen alul, ideértve a mezőgazdasági munkásokat is. A beteget orvosi segélyen kívül három hónapig napi 1 franc betegpénz illeti, ugyanilyen összeg rokkantság esetén felgyógyulásig, vagy az aggsági járadék eléréseig.

Törvényjavaslat az Országos Gazdasági, Munkás- és Cselédpénztárról. 1. §. Az 1900 : XVI. t.-c.

által szervezett Országos Gazdasági, Munkás- és Cselédpénztár ezentúl ezt a nevet viseli: „Országos Gazdasági Munkáspénztár.” 2. §. Az 1907 : XXV. t.-c. alapján szerződött gazdasági cselédeket baleset esetére az 1900: XVI., 1902. XIV. és 1912. VIII. t.-cikkék értelmében az Országos Gazdasági Munkáspénztárnál kell biztosítani, betegség esetében pedig segélyezésükről az 1907 : XLV. t.-c. 28. §-a értelmében közvetlenül a gazda köteles gondoskodni.

A gazdasági cselédek az 1907 : XIX. t.-c.-ben előírt betegség és baleset esetére biztosítási kötelezettség alá még az esetben sem vonhatók, ha az illető gazdaság számára ipari munkát teljesítenek.

A jelen törvényszakasz első és második bekezdésében foglalt rendelkezések alá ennek a gazdaságokban alkalmazott úgynevezett szegődményes iparosok is, amennyiben ipari munkát az illető gazdaságon, kívül másnak keresetszerűleg nem teljesítenek.

Az 1898 : II., illetőleg az 1899 : XLII. t.-c. alapján szerződött gazdasági gépmunkásokat baleset esetére az 1912 : VIII. t.-c. 5. §-a értelmében az Országos Gazdasági Munkáspénztárnál kell biztosítani, betegség esetében való segélyezésükre nézve pedig az 1898 : II. t.-c. 33. §-ának, illetőleg az 1899 : XXII. t.-c. 18. §-ának rendelkezései érintetlenül maradnak.

A gazdasági munkások, – ideértve a képesített (vizsgázott) fűtőt is, még ha közönségesen gépésznek nevezik is – az 1907 : XIX. t.-c.-ben előírt betegség és baleset esetére való biztosítási kötelezettség alá nem vonhatók, még abban az esetben sem, ha a gazdasági gép tulajdonosa gépével nem a saját gazdaságában, hanem imint vállalkozó, másnak gazdaságában végeztet munkát.

A jelen törvényszakasz 4-ik és 5-ik bekezdésének rendelkezései nem vonatkoznak a képesített gépkezelőre (vizsgázott gépészre), aki mind betegség, mind baleset esetére az 1907 : XIX. t.-c. értelmében biztosítandó. 3. §. Amennyiben az alkalmazottak valamely körére nézve kétségesse válnék, hogy az illetők gazdasági alkalmazottaknak tekintendők-e, s ehez képest baleset esetére való biztosításuk, vagy betegség esetében való ellátásuk, illetőleg biztosításuk tekintetében a gazdasági alkalmazottakra irányadó törvények hatálya alá, avagy az 1907 : XIX. t.-c. hatálya alá esnek-e, ezt a kérdést ezen alkalmazottak illető körére nézve a m. kir. földművelésügyi miniszter, a m. kir. kereskedelemügyi miniszterrel egyetértően kiadandó rendelettel szabályozza. 4. §. A törvény életbeléptetésével és végrehajtásával a m. kir. földművelésügyi miniszter bízatik meg, aki a m. kir. kereskedelemügyi miniszterrel egyetértően intézkedik. Budapesten, 1913. évi március hó 7-én. Gróf Serényi Béla s. k., m. kir. földművelésügyi miniszter.

Antialkoholista ifjúsági nevelés első kongresszusa lesz e hónap 26., 27. és 28-ik napján Berlinben. A kongresszust a porosz képviselőház termében fogják megtartani és díszelnökségét Bethmann-Hollweg- birodalmi kancellár vállalta magára.

A törvény az élet után ballag, ezt a régi tételt bizonyítja a svájci új gyártörvény tervezete, amely 10 órában állapítja meg a napi munkaidő maximumát a régi törvény maximális 11 órájával szemben. A gyári felügyelőségek jelentéseiből azonban kiderül, hogy az összes munkásoknak már csak mintegy 14 százaléka dolgozik napi 11 órás munkaidővel, a többi már mind 10 órát és 10 óránál kevesebbet dolgozik naponta. Az új törvény tehát már csupán egy az élet által megvalósított állapotot szankcionál.

A mezőgazdasági élet reformját ecsetelte Lloyd George egyik minapi beszédében, amelyet egy politikai klub estélyen mondott el. Erős színekkel festette a mezőgazdasági munkások emberhez méltatlan élet- és lakásvizonyait, amelyekhez még az is járul, hogy személyes szabadságában is erősen korlátozottnak érzi magát, mintegy középkori hűbéresi viszonyban. A szabadságvágy és a jobb megélhetés utáni törekvés kergeti azután ezeket az embereket a nagyvárosok „slum”-jeibe és ez okozza, hogy míg a városokban munkátlanság észlelhető, addig a mezőgazdaság munkaerő hiányában sínylődik. A városnak és falunak szolgáló reform alapkövetelménye a heti 1 font sterling munkabér biztosítása minden mezőgazdasági munkás részére. Ez lehetővé tenné, hogy a munkás egy kis házat szerezzen magának függetlenül a földesúrtól vagy bérlőtől. Minden házhoz kívánatra egy kis termőföld is adatnék a jövedelem emelése és a munkátlanság idejére való tartalék biztosítása céljából. Továbbá a földművelésnek az összes tudományos megismerések alapján való átalakítását és a szövetkezetek kiépítését is követeli Lloyd George, hogy a mezőgazdaság egy „modern iparág” legyen. A nagy kincstáros reformeszméi máris nagy nyugtalanságot idéztek elő a földjáradékélvezők között, akik erős hangon tiltakoznak ellene, hogy azért, mert VIII. Henrik negyedfélszáz év előtt a földbirtokok nagy részét kegyencei között osztogatta el, a mai tulajdonosok tulajdonjogának a jogszerűsége kétségbevonassék, holott a legtöbbjük vételi jogcímet tud kimutatni. Előreláthatólag nagy harcok előhírmőke volt a kancellár beszéde.

A norvégiai aggsági és rokkantsági biztosítás tervezete különbség nélkül minden állampolgárra kiterjeszti a biztosítás hatályát. A kötelezettség 16 éves korban kezdődne és a rokkantság bekövetkeztével vagy 50 évi befizetéssel végződne. A járadékjogosultság négy évi befizetés után a rokkantsággal, vagy legkésőbb 70 éves korban kezdődne. A rokkantság fogalmát a munkaképesség kétharmadának az elvesztése állapítja meg, aki azonban még így is 4500 koronát keres egy évben, nem kap rokkantjáradékot 70 éves kora előtt. Az özvegy- és árvaellátást a tervezet nem valósította meg, e helyett a halálozási segély félévi járadékösszeg, ha az elhunyt nem volt járadékos és negyedévi, ha járadékot húzott. A biztosítottak hozzájárulása az adóköteles jövedelem 2 százaléka és az adóköteles vagyon 0.5 ezreléke. Legkevesebb azonban évi 2 korona. Az igazgatási költségeket az állam viseli, amely azonban nem járul hozzá a járadékbiztosításhoz. A községek minden folyó járadékhoz 25 koronával köteles hozzájárulni, ami arról jó, hogy a községi járadékmegállapító bizottságokat a túlságosan nagylelkű járadék megállapításoktól visszatartartsa.

A munkás hiszekegye. Egyik nagy amerikai gyártelepen az Illinois Steel Co. telepein minden léptenyomon ki van függesztve az alábbi tartalmú tábla, amelyre a fiatal munkásokat külön is oktatják. Általában szokásban van az ilyesmi Amerikában, de alig

szerkesztették meg valahol jellemzőbb formában ezt az ilyfajta Credót, mint ott, ahol a következő tartalmat adták neki:

„Munkámat és munkaadómat úgy fogom becsülni, mint önmagamat. Miképen munkaadómtól megkívánom, hogy őszinték, becsületesek legyenek velem szemben, akkép én is őszinte és becsületes akarok lenni vele szemben.”

„Felelősségem iránt tisztességes érzéssel akarok lenni és magamat, mint az ő jóakarataimnak hű örök akarom mindenkor érezni. Férfi akarok lenni, akinek a szava jelent valamit a felelőssége előtt és becsületes szorgalommal fogok törekedni előbbre jutni. Nem leszek se stréber, se munkakerülő, se dágubáló, hanem előre-törekvő, olyan aki nem fékez, hanem hajt.”

„Elvárom, a munkám béréért, olyan bért, amely munkámmal igazán megfelel. Becsületesen megdolgozom érte és a sikert tiszteltetreméltó erőfeszítéssel akarok megszerezni. Minden elérhető eredményt el akarok érni a munkámmal. Nem úgy akarok tekinteni a napi munkámra, mint kínos gyötrelmre, vagy mint szükséges rosszra, hanem mint igazi öröme.”

„Folytonosan arra fogok gondolni, hogy a szerencsém rajtam múlik, az én gondolkodásomon, az én becsületes vágyamon, bizalmamon és elhatározásomon. Meg kell az utamat találnom akadályokon és nehézségeken keresztül. Rossz tapasztalatokból nyereséget szerzek a jövőre nézve. Szívvel és lélekkel a munka mellett akarok lenni és a legnagyobb teljesítőképességre törekedni. Ésszerű kritikával szemben nyugalmasan megőrzöm és oktatásokból tanulságot akarok meríteni. Egyenrangúakkal és felelősökkel szemben tiszteltetlemmel, alárendeltek szemben bátorító barátsággal viselkedni.”

„Szakmabeli kötelességeimből stúdiumot csinállok, hogy munkaerőmet alapjából ismerjem. Minden munkánál az agyamat fogom használni. Bármire vállalkozom: rendre és megfontoltságra fogok törekedni benne. Mindég lesz időm mindenre, amire kell és egy percet se hagyok elrepülni, amelyet magam és alárendeltjeim henyéléssel töltünk el. Mint a zsugori a pénzén úgy akarok ülni a munkámon, hogy minden napot és minden percet gyümölcsözőleg használjak fel. Okosan fogok élni és vigyázni az egészségemre és a lelkiismeretem nyugalma, mert ezek a legérdekesebb alapjai a munkának. De az élet örömeiből is ki akarom venni a részemet. Igazán derék ember akarok lenni, semmivel szemben nem akarok olyan szigorú lenni, mint a magam gyöngéivel szemben. Mindég arra fogok törekedni, hogy a szakmabeli kiválóságomat tökéletesísem mint férfit, aki minden napját újra küzdi.”

„Mindenkinek a telepen így kellene élnie, hogy büszkén mutathasson reá és büszkén mondhassa:

„EZ AZ ÉN HISZEKEGYEM !”

Az amerikai városok adósságai. Az 1913. évi „World-Almanac” érdekes táblázatot közöl az amerikai városokról, mely többek között tartalmazza a nagyobb városok közadósságaira vonatkozó számadatokat is.

Ezek szerint e téren is New-York vezet mintegy 795 millió dollár nettó és 1082 millió dollár bruttó adóssággal. A második helyen Philadelphia áll, közel száz millió dollárral, tehát majdnem négyszer annyival, mint a nagyságra nézve második helyen álló amerikai város, Chikágó, mely a közadósságok statisztikáiban csak 25.327.230 dollárral szerepel. A többi, 500.000 lakosnál többel bíró amerikai város közül pedig Baltimornak (572.000 lakossal) 42 millió, Clevelandnak (620.000 lakossal) 37.617.427 Detroitnak (567.944 lakossal) 8,689.659, Pittsburghnak

(552.905 lakossal) 31,242.725 s St.-Louisnak (730.000 lakossal) mintegy 26 millió dollár adóssága van.

A statisztikában felvett 132 város közül pártállásra nézve 64 demokrata, 46 republikánus, 12 pártönkivüli, 3 socialista (Butte, Canton és Sehnectody városok), 3 város pártállása nincs közölve, 4 pedig bizottsági közigazgatás alatt áll. Ezek Birmingham (Alabama államban), Omaha (Nebraskában), Sacramento (Californiában) és Washington.

Ez a táblázat azonban csak a nagyobb városok statisztikáját tünteti fel és így ez utóbb említett 4 városból nem vonhatunk következtetéseket a bizottságok utján történő városi közigazgatás fejlődésére az Egyesült-Államokban. Erről a fejlődésről egy másik táblázat számol be, mely szerint ez a módja a községi kormányzatnak immár 34 államnak. Összesen 207 vámsában honosult meg. A legtöbb így adminisztrált várost Kansas (31) és Illinois (19) államok tüntetik fel. Sok igen jelentős amerikai várossal találkozunk ebben a listában, így ott látjuk *Bèrkeley*-t, a kaliforniai állami egyetem székhelyét, *New-Orleanst*, *salt Lake City*-t, Utah állam fővárosát és oly ipari centrumokat, mint aminő az Illinois állambeli *Springfield*, a massachusettsi *Lynn*, a new-jerseybeli *Trenton*, a texasi *Dallas* és *Galveston* és számos más.

A „Government by Commission”-mozgalom fejlődését pedig mi sem jellemzi jobban, mint az a körülmény, hogy míg 1911 közepéig csak 150 községben volt ez a közigazgatási forma elfogadott, addig 1912 végén már 207-ben, tehát alig másfél év alatt ötven község tette magáévá. A lényege e kormányzatnak – amint ezt különben e szemle hasábjain Braun Róbert tüzetesen ismertette azt, – hogy a község ügyeit a polgármester és a városi tanács helyett egy bizottság vezeti, mely a maga kebeléből választott egyik bizottsági tagot megbizsa a polgármester teendőivel, míg a többi felosztja maga között az adminisztratív munkát, olyformán, hogy a bizottság egyik tagja foglalkozik pl. a közegészségügygel, a másik a tűzrendészettel és így tovább. A bizottsági tagok száma rendszerint 5. A bizottsági közigazgatás működéséhez egyes városban igen jelentős eredmények fűződnek, melyeknek agitatórikus hatása alatt a következő években a mozgalomnak még nagyobb fellendülése várható.

Iparfejlődés és a céhek története Magyarországon. Ilyen cím alatt nagyszabású ipartörténeti munka jelent meg dr. *Szádeczky* Lajos kolozsvári egyetemi tanár, a M. Tud. Akadémia rendes tagjától, az Országos Iparegyesület kiadásában, a báró Kornfeld Zsigmond-könyvtár VI. és VII. kötete gyanánt. (Ranschburg Gusztáv budapesti könyvkereskedő bizománya.) A munka eredete egy negyed századra nyúlik vissza. A szerző ugyanis 1889-ben „A céhek történelméről Magyarországon” 152 lapra terjedő tanulmányt irt, székfoglaló értekezésül, a M. Tud. Akadémia lev. tagiává választása alkalmából. Irodalmunkban ez az első összefoglaló, általános, nagyobb munka lévén, mely az iparüzést századokon át képviselő céhek történetével foglalkozik, élénk érdeklődést keltett, úgy, hogy a kiadvány példányai csakhamar elfogytak s most már, antikvárius útján is, csak nehezen és ritkán volt egy-egy példány szerezhető. Élénk irodalmi hatása is volt a könyvnek, mert azóta gyakrabban jelentek meg tanulmányok, értékezések egy-egy város, vármegye, vagy iparág céheiről. Hova-tovább mind élénkebben nyilvánult meg: a kívánság a céhek történetének újabb kiadása iránt. A M. Tud. Akadémia elvből nem ad új ki-

adást. Ajánlatokat kapott azonban ez író másfelül, úgy tudományos társaságok, mint magánkiadók részéről; de egyéb elfoglaltságai miatt az új kiadásra mindedig nem vállalkozhatott. Az Országos Iparegyesület, folyó év tavaszán ünnepelvén alapításának 70-ik évfordulóját: ipartörténelmi szakosztályának érdemes elnöke, az ipartörténelemnek eddig is tőkéző mecénása – báró Kornfeld Móric úr – alapítványt jelentett be a hézagot pótló és élénken keresett mű. „A céhek története” új kiadására. A szerző a hozzá intézett felhívásra szívesen vállalkozott a munka átdolgozására. A munka folyamán az első kiadás három fejezete hatra bővült. Egy új fejezetben megírta városainknak, mint az ipar gócpontjainak, keletkezését, főtekintettel azoknak népelemeire, foglalkozásukra és kiváltságaikra s a magyar ipar fejlődésére a középkorban. Szintén új fejezetben vázolja Erdély élénk iparát a fejedelemség korában, az erdélyi országgyűlések végzései, levéltári adatok és a céhek iratai alapján. Ugyancsak új fejezetben foglalkozik a magyar ipar fejlődésével az újkorban, főként a magyar országgyűlések végzései, a törvények, a törvényhatóságok jogszabályai, a vármegyei és városi monográfiák s az ipartörténet egyéb forrásai alapján. A céhekről szóló régebbi három fejezetet is átalakította újabb tanulmányok alapján s a tudomány mai színvonalának igényei szerint.

A hazai ipar történelme iránt érdeklődő közönség figyelmébe ajánljuk a nagyjelentőségű, érdekes és tanulmányos művet, melynek árát az Országos Iparegyesület, hogy a szerényebb anyagi erejű iparosztálynak is könnyen megszerezhetővé tegye, 6 koronában állapította meg.

A szegény ember és a végrehajtás. Csak aki a törvénykezés útvesztőiben járatos, az tudja, hogy ki mindenki keres nálunk a megszorult adóson. Ausztriában az ingó dolgok összeírását, a végrehajtást egy hivataloszolga végzi, jól és mintaszerűen, nálunk prém bundában járó nagyságos urak; az osztrák végrehajtó 1 koronát kap, a magyar nagy úr (nem iskolázottabb osztrák kollégájánál) 10-15 koronát egy-egy végrehajtásért. Aztán jön a Hivatalos Lap. A magyar kormány olyan szerződést kötött esrv nyomdai r.-t.-gal, mely a szegény adóst végképen kiszolgáltatja ennek a vállalatnak és az utolsó ronsrvot is lecibálja a szegény emberről. A legkisebb hirdetés a hivatalos lapban, egy u. n. apróhirdetés, az árverési hirdetmény közzététele 6 korona 74 fillérbe kerül, egy ingatlan árverési hirdetmény 13-14 kor. és még többé is. Ezzen és ezzen vannak, akik mindég árverés kitűzéskor törlesztenek 10-10 koronát és ebből a törlesztési összegből a hivatalos lapnak 6 korona 74 fillér jut, a többi a bírósági végrehajtónak. Lehetetlen, hogy ezen a nyomorúságon egy kis tisztességgel és jóakarattal nem lehetne segíteni.

A magyar ipari demokrácia szervezkedésének érdekes és figyelemreméltó tünete az az alakulás, mely a múlt hetekben létesült **M a g y a r I p a r o s o k O r s z á g o s S z e r v e z e t é b e n** öltött testet. Az új szervezet a magyarországi kis- és középiparosokat tömöríti és – ellentétben az eddigi számbavehető iparos egyesületekkel – a magyar iparosság és a magyar ipari munkásság közötti ellentétek áthidalását tette programjának egyik legfontosabb pontjává. Ezt a feladatot az új szervezet főleg a kollektív szerződések jogrendszerének fejlesztése révén kívánja elérni. A szervezet azonban nemcsak a munkássággal való egyetértést, hanem a nagyipar mellett a kis- és középipar fejlődésénele lehetőségét is biztosítani kívánja. Erre a célra tagjai részére közös anyagmegmunkáló telepeket, anyagbeszerzési központokat, közös elárúsító csarnokokat fog szervezni. Mindezzel a kis- és középiparos részére is köny-

nyen hozzáférhetővé akarja tenni azokat a technikai és gazdasági eszközöket, melyek eddig csupán a kapitalista nagyiparnak állottak rendelkezésére. Ha felemlítjük még az új szervezetnek az iparosság szociális képzésére és társadalmi hivatásának megvilágítására irányuló programmszerű törekvéseit, akkor bátran megállapíthatjuk, hogy ez az új mozgalom páratlanul áll a magyar ipari szervezetek eddigi történelmében. Az Országos Iparegyesület, az Ipartestületek Országos Szövetsége és a Magyar Építőiparosok Országos Szövetsége úgy látszik meg is érezték az új szervezet nagy szociális jelentőségét, mert megalakulásával kapcsolatban minden alkalmat és eszközt sietve ragadtak meg, hogy az új szervezetet „veszedelmesnek” bélyegezzék és kimondják rá az anathémát.

Világkönyvtár. A magyar közönség kevéssé ösmeri még Pater Waltert, akit egyik legkiválóbb művével vezet be most a magyar irodalomba a *Világkönyvtár*. „A renaissance” című munkájában, melyet Sebestyén Károly az eredeti stílus minden vonásával ültetett át magyarra, kilenc tanulmányt foglal együvé. Aki ezt a kilenc tanulmányt elolvassa, a legkülönbözőbb oldalairól fogja szemlélhetni a renaissance jelentkezését, kivirágzását, még távoli hatását is. A könyv vászonkötésben 1 korona 90 fillérért minden könyvesboltban kapható.

Munkásbiztosítás.

Rovatvezető: dr. Halász Frigyes,

Országos munkás betegsegélyző- és balesetbiztosító-pénztár s. titkára.

A 2400 koronánál magasabb javadalmazású biztosítottak a kiskorú munkások és az ipari mérgezésben szenvedők baleseti kártalanítása.

Írta: Dr. Halász Frigyes.

A 2400 koronánál magasabb javadalmazása baleset esetére biztosított személyek furcsa helyzetbe kerültek az 1907 : XIX. t.-c. rendelkezései folytán. A T. 82. §-a ugyanis általánosságban mondja ki, hogy a biztosított személyek a munkaadó ellen a balesetből kifolyólag csak akkor támaszthatnak kártérítési igényt, ha a munkaadó vagy megbízottjának szándékossága, illetve gondatlansága jogerős büntető bírói ítélettel megállapított. A 3. bekezdés pedig még hozzáteszi, hogy „*más esetekben, mint amelyeket e szakasz megállapít, a munkaadó, illetve az üzemtulajdonos az e törvény értelmében biztosítottakkal vagy hozzátartozóikkal szemben, balesetből kifolyólag kártérítéssel nem tartozik.*” Ebből következik, hogy a 2400 koronánál magasabb javadalmazású biztosítottak javadalmazásuknak 2400 koronán felüli része alapján is csupán a T. 82. §. 1. bekezdésében említett esetekben tarthatnának kártérítésre igényt munkaadójukkal szemben. Ha ez valóban így volna, a 2400 koronánál magasabb javadalmazású balesetbiztosítottak igen rosszul járnának a szociális biztosítás jótéteményeivel, mert ilyképen az 1907 : XIX. t.-c.-ben körülírt balesetbiztosításba való bevonásuk egyenlő jelentőségű volna azzal, hogy a *javadalmazásuk 2400 koronán felüli részének megfelelő kártérítéstől a legtöbb esetben elesnének.*

Ezt azonban a törvényhozó egyáltalán nem akarta. Minthogy az 1907 : XIX. t.-c. a 2400 koronánál magasabb javadalmazású személyeket is csupán 2400 korona erejéig vonja be a balesetbiztosításba, a T. 82. §-ának a munkaadó elleni magánjogi kártérítési igényt korlátozó rendelkezését is csupán a biztosításba bevont javadalmazási rész (2400 K) utáni magánjogi kártérítésre vonatkozhatnak, s nem érinthetik a biztosításba

be nem vont javadalmazási rész (2400 K-án felüli rész) utáni kártérítést. A törvényhozó céljából s az általános magánjog elveiből következtetve, annyira nyilvánvaló ez, hogy nem hisztik, hogy akadna egyetlen bíróság Magyarországon, mely a 2400 K-nál nagyobb javadalmazású, baleset esetére biztosított személytől a 2400 K-án felüli javadalmazási résznek megfelelő kártérítési igény érvényesítésénél a T. 82. §-ában említett büntető bírói ítélet bemutatását követelné.

Megemlítjük e helyütt, hogy a biztosításnál beszámítható javadalmazásnál (2400 K) magasabb javadalmazással bíró személyeknek a balesetbiztosításba való bevonását általában helytelennek és céltalannak tartjuk. Amennyire óhajtjuk, hogy a 2400 koronás értékhatár a nyugati államok példájára, tetemesen felemeltesék, annyira kívánjuk egyúttal, hogy ezen újabb rendezés alkalmával a megállapítandó értékhatárnál magasabb javadalmazású személyek baleset esetére való biztosítása küszöböltessék ki. Véleményünk szerint úgy az alkalmazottak, mint a munkaadók és a pénztár szempontjából helyesebb volna ez a mai állapotnál:

1. az *alkalmazott* szempontjából azért, mert javadalmazásának csak egy része (2400 K) vétetvén a biztosítás alapjául, s ennek is csak egy része (60 százalék) szolgálván a kártalanítás alapjául, – ő a szociális biztosításból oly csonkított kártérítésben részesül, hogy nem komoly szociális érdeke, miszerint a magánjogi út megkerülésével a rövidebb pénztári közigazgatási utón kapja ezt a kártérítést; ellenben nagy hátrány reá nézve, hogy a balesetből eredő kártérítési igényét *háromféle* jogi feltétel szerint, estleg *három részben kell érvényesítenie*: a) 2400 korona után a pénztárral szemben a T. 69. és 70. §§-ai alapján; b) a munkaadó szándékossága vagy gondatlansága esetén a 2400 K-án belül eső s a pénztár által nem kártalanított javadalmazási rész után a T. 82. §-a alapján; c) a 2400 K-án felüli rész után az *általános magánjog alapján.*

2. a *munkaadó* szempontjából nincs sok értelme a megállapított értékhatárnál magasabb javadalmazású személyek balesetbiztosításba való bevonásának, mivel ezen személyek biztosításánál nem érhető el a balesetbiztosításnak az a munkaadói célja, hogy a munkaadó a balesetért való egyéni magánjogi felelősség alól mentesüljön.

3. a pénztár szempontjából pedig azért volna kívánatos a megállapított biztosítási értékhatárnál magasabb javadalmazású személyeknek a biztosításból való kiküszöbölése, mert a mellett, hogy ezen személyek biztosításának nincsen meg az alkalmazott szempontjából való szociális célja, s nincs meg a munkaadó szempontjából való, a termelési költségek egyenletességének biztosítására irányuló célja, biztosításuk a pénztárra nézve aránytalanul nagy adminisztratív munkátöbbletet is okoz annak folytán, hogy ezen személyek betegség esetére biztosítva nincsenek s így csupán a balesetbiztosítás szempontjából külön nyilvántartást kell róluk vezetni, mis? a 2400 koronát meg nem haladó javadalmazási egyének balesetbiztosítása – tekintve, hogy azok túlnyomó részben betegség esetére is biztosítva vannak, – külön nyilvántartást nem igényel.

Fentebb kimutattuk, hogy a törvény célját és az egész jogrendszerben való elhelyezkedést kutató magyarázat világossá teszi, miszerint a 2400 koronánál magasabb javadalmazású baleset-biztosított személynek a 2400 koronán felüli javadalmazási részlet után az általános magánjog elvei szerint a T. 82. §. 1. bekezdésében foglalt korlátoktól mentes magánjogi igénye van

munkaadójával szemben a balesetből kifolyólag, dacára annak, hogy a T. 82. §. 3. bekezdése a biztosítottak magánjogi kártérítése tekintetében a T. 82. §. 1. bekezdése alól kivételt nem ismer. *Dacára annak, hogy a 2400 koronánál magasabb javadalmazású balesetbiztosított személy ezen magánjogi igényének a T. 82. §. 1. bekezdésében említett feltételektől való függetlensége a T. 82. §. 3. bekezdésének határozott rendelkezésével egyenes ellentétben van, mindenki természetesnek, a joggal megegyezőnek fogja, találni azt.*

A jelen eset világosan mutatja, hogy a törvény alkalmazásánál soha sem szabad megelégednünk pusztán az odavágó paragrafus szó szerinti szövegével, hanem mindenkor vizsgálnunk kell a törvény célját s az egész jogrendszerrel való összefüggését. Az ilyen systematikus törvénytárgyat pedig meglepő utakat nyit a pusztán grammatika és logikai magyarázat mellett megoldhatatlanoknak látszó kérdések megnyugtató megoldására.

Véleményünk szerint ilyen systematikus törvénytárgyat megengedi a T. 78. §-a dacára a tanoncok, s a fiatalok munkások problémájának a mai törvény keretében való némi (1. lapunk 1911. évi 7. és 14. száma) megoldását is. A tanoncok kártalanításának kérdése ugyanis teljesen analog a 2400 K-án felüli javadalmazással bíró alkalmazottak balesetkártalanításának fent taglalt kérdésével. Miként ott, úgy itt is a szociális biztosítás folytán a biztosítottak az általános magánjogi kártérítésnél figyelembe vett oly javadalmazástól esnek el, amelyet a szociális biztosítás nem vesz figyelembe. (A m. kir. Curia egy nem biztosított sérült ügyében 1912. évi március hó 26-án hozott 2741/911. sz. ítéletével kimondotta, hogy a baleset folytán megsérült kiskorú attól az időtől fogva, melyben teljes keresetképességét elérte volna, a teljes keresetképességnek megfelelő kártérítést követelhet.) Minthogy a balesetbiztosításnál a tanonc idővel elérendő magasabb keresete nem vétetik figyelembe, a biztosításnál figyelmen kívül hagyott ezen magasabb kereseten alapuló magánjogi igényre sem alkalmazható a T. 82. §-ának korlátozó szabálya, s az ifjúmunkások és tanoncok a pénztár által figyelmen kívül hagyott elérendő magasabb keresetükre alapított magánjogi igényükkel a munkaadó ellen T. 82. §-ának korlátozásaitól menten a magánjog általános szabályai szerint léphetnek fel.

A kiskorú munkások kártalanítási problémájának ezen, – a szociális biztosítás keretén kívül eső téren való megoldása a legszigorúbb törvénytárgyat mellett is megdönthetetlenül megáll, csakúgy miként megdönthetetlen az, hogy a 2400 koronán felüli javadalmazással bíró biztosítottak a magánjog szerint figyelembe veendő 2400 koronán felüli kárjuk megtérítése iránt a munkaadót a T. 82. §. 1. bekezdésének korlátozásaitól menten perelhetik. Aki elfogadja az utóbbit, az el kell hogy fogadja a kiskorúakra vonatkozó tételt is. A legnagyobb (2400 K-án felüli) javadalmazású biztosítottak mindenki által elismert igénye ily módon jótékonyan vált be a legcsekélyebb javadalmazású biztosítottak (a kiskorú munkások) igényeit körülvevő szomorú sötétségbe.

Az ipari megbetegedések kártalanításának kérdése is nem egyszerűen a T. 69. §-ának szó szerinti magyarázata, hanem a törvény célját kutató systematikus törvénytárgyat alánján döntendő el. Az, hogy a T. 69. §-a kifejezetten „baleset”-ről szól, éppen úgy nem lehet akadálya az ipari mérgezők kártalanításának,

amint a T. 82. §. 3. bekezdésének kivételt nem ismerő rendelkezése nem zárja ki azt, hogy a 2400 koronánál magasabb javadalmazású biztosítottak magánjogi igénye a T. 82. §. 1. bekezdése alól kivételt képezzen. Döntő az, hogy lényegében az ipari mérgezés a természetben előforduló épen olyan esemény, és pedig eredetében és szociális hatásában épen olyan jelentőségű esemény, mint az üzemi baleset, s így ugyanazon jogi következményekkel is kell járnia. Ami az ipari mérgezők kártalanításával szemben felhozott azt az ellenvetést illeti, hogy az ipari mérgezők a T. 69. §-a alapján való kártalanítása a rokkantbiztosításnak a balesetbiztosításba való becsempészését jelentené, éppen úgy nem áll meg, mintha valaki a nem kétségtelenül kimutathatólag üzemi eredetű, s az ipari megbetegedésekkel azonos tünetű megbetegedéseknek a rokkantbiztosítás keretébe való utalása ellen azt hozná fel, hogy ezzel a balesetbiztosítás becsempészetik a rokkantbiztosításba. Minden azon fordul meg, hogy miként állapítatik meg a kártalanítandó ipari megbetegedések köre. Ha a kártalanítandó ipari megbetegedések köre – amint az az országos pénztár vonatkozó határozatában történt a kétséget kizárólag kimutathatóan üzemi eredetű megbetegedésekre szorítkozik, úgy a leplezett rokkantbiztosításra vonatkozó aggodalom nem állhat meg.

Nem akarjuk e helyütt a kérdés egészét minden oldalról megvilágítani, csupán annak legfontosabb oldalára akarjuk ráterelni a figyelmet, s ez a következő:

Ha a szociális biztosítás keretéből kirekesztve maradna is egyelőre a balesetbiztosításnak az ipari mérgezők kártalanítására vonatkozó része (ami egyelőre eldöntve nincs, mert a kérdés segélyezési kérdés lévén, annak végleges eldöntése a választott bíróságok követendő gyakorlatától függ) kétségtelen, hogy nem maradhat kirekesztve az általános magánjogi kártérítés keretéből, ahova a szociális balesetbiztosítás élettörténete is visszavezet. A kétségtelenül üzemi eredetű ipari megbetegedéseknél a munkaadó magánjogi kártérítési kötelezettsége éppen úgy folyik a magánjog elveiből, mint a szorosabb értelemben vett balesetek terén. Az a különbség, hogy az ipari megbetegedés egy hosszú folyamat, – aminek jogi jelentősége az, hogy nem vezethető vissza egy üzemre, miként a hirtelen beálló baleset, – a munkaadók kártérítési kötelezettségén elvileg mit sem változtat, csak gyakorlatilag azt eredményezi, hogy az alkalmazottnak nem az utolsó munkaadóval, hanem mindazon munkaadókkal, mint adóstársakkal szemben együttesen áll fenn a kártérítési követelése, akiknek ipari mérgezésre veszélyes üzemében dolgozott. S ha nehezebb is a munkaadók felelőségének egymásközi megoszlása miatt a kártérítés kérdésének magánjogi megoldása, ez semmi esetre sem lehet akadálya annak, hogy a károsultat a bíróság kártérítéshez juttassa. Kétségtelen és világos, hogy a kimutathatólag ipari eredetű mérgezésben szenvedők a természet áldozatai, a természet károsultjai, s így kártérítési igényük azon természetekkel szemben, kiknek üzemében a kárt szenvedték, okvetlenül meg fog ítélni, mert lehetetlen, hogy a bíróság a szociális védelemre szoruló gyengébb felet elutasítsa a munkaadóval szemben való kétségtelen kártérítési igényével csak azért, mert a károkozásban való részvételük aránya csak nehezen vagy egyáltalán meg nem állapítható. A kétségtelenül követelésre jogosult nem utasítható el azért, mert a kétségtelenül kártérítésre kötelezettek közt a felelőség aránya csak nehezen állapítható meg. A kártérítési kötelezettek együttes tartozása világos, az ipari mérgezésben szenvedő követelése pedig mint egész kétségtelen lévén, a bíróság magánjog elveinek oly módon fog érvényt szerezni, hogy a cor-

reális adóstársakra vonatkozó szabályoknak megfelelően bármelyik munkaadóval szemben fel fogja jogosítani az alkalmazottat az egész követelés érvényesítésére, s a munkaadók egymás közti belső ügyévé fogja tenni a felelősségekben való részvétel arányának megállapítását. *A munkaadók egész láncolatának ezen együttes magánjogi felelőssége* az ipari mérgezések kártalanításának a szociális biztosítás útján való megoldását tulajdonképpen még inkább követeli épen a munkaadók szempontjából is, mint a szoros értelemben vett balesetek kártalanítása.

A nagy bírák egyik főjelleme, hogy nem elégszenek meg az eléjük terjesztett esetre ruházható jogforrásnak az eredményeket nem tekintő alkalmazásával, hanem lelkük minden törekvésével, szellemük minden képességével oda tendálnak, hogy a döntésük alá kerülő eseteket a törvény és a jogszabályok alapján lehetséges megoldási módok közül az összesség boldogulására legcélszerűbb, legigazságosabb, a társadalmi ethika követelményeivel összhangban levő módon oldják meg. Az ipari mérgezésben szenvedő pénztári tagoknak meg kell próbálniuk úgy a választott bíróságoknál, mint a rendes bíróságoknál, hogy hol találják meg a maguk nagy bíróját. A nagy bírák ítéletei nem csak az egyesek érdekeit fogják igazságos mértékben kielégíteni, hanem ezek az ítéletek fogják egyúttal minden egyéb akciónál jobban siettetni az ipari mérgezések kártalanításának törvényi rendezését is.

Az orvosi titoknak a pénztári (nem orvos) alkalmazottak s az autonóm szervek tagjai részéről való megőrzése. Az 1907: XIV. t.-c. 186. §-a a titoktartás tekintetében csakis a munkaadók védelméről gondoskodik, amennyiben szigorúan előírja az üzemi és üzleti titkok megőrzését, ellenben elfelejt gondoskodni a biztosított tagok érdekeinek védelméről, midőn nem rendelkezik arról, hogy az orvosi titkokat úgy a pénztári alkalmazottak, mint az önkormányzati szervek tagjai, s általában a T. 186. §-ában felsorolt személyek megőrizni tartoznak. Ez annál érezhetőbb hiánya a törvénynek, mert az, ami máshol „orvosi titok”, a pénztári intézmény keretében megszűnt tisztán az orvos titka lenni, mivel a munkás biztosítási intézmény természetével s igazgatásának a törvény által contemplait módjával együtt jár az, hogy az orvosi megállapítások itt az orvoson kívül egy tágabb körben, a tisztviselők s az illetékes önkormányzati elemek körében is ismertekké váljanak. Minthogy a büntetőtörvénykönyv csakis az orvosokat köti a titoktartás tekintetében, okvetlenül szükséges, hogy ott, ahol a törvényhozó intenciói szerint az orvosokon kívül egy szélesebb kör válik az orvosi titok részesévé, ezen speciális törvény ezen tágabb körre nézve állapítsa meg a titoktartás kötelezettségét úgy, miként azt általában a B. T. K. az orvosokra megtette. Az 1907: XIX. t.-c. módosításakor tehát erre is figyelemmel kell lenni.

Az Országos Pénztár elnöksége, mely a közelmúltban foglalkozott ezen kérdéssel, megállapította, hogy egyelőre a tisztviselőkre nézve a megfelelő szolgálati szabályzatokban, az önkormányzati személyekre nézve pedig a megfelelő alapszabályokban állapíttassák meg az orvosi titkok megőrzésének kötelezettsége, s a leteendő eskü, illetve fogadalomban az üzemi és üzleti titkokon kívül az orvosi titkok megőrzésének köteleme is meg erősítést nyerjen.

A központi kötszerszállítás minősége. Az Országos Pénztár mellett szervezett központi kötszerellenőrző bizottság f. évi január havában ülést tartott. A bizottság mintegy 50 pénztártól kért be próbákat a szállított anyag megvizsgálása végett s az ülésen megejtett vizsgálat alapján egy-két kisebb hibától eltekintve, minőségileg és mennyiségileg correctnek találta a szállításokat.

Személyi változások az országos pénztár igazgatóságában. Dr. Kornfeld Móric báró és Terdályi József igazgatósági tagok tisztségükről lemondottak. Dr. Kornfeld Móric báró tagságának megszűntével megüresedett igazgatósági tagsági helyre az elnökség az egyenlő szavazattal rendelkező póttagok közül Hollós Bernát gyári felügyelőt, Terdélyi József helyére pedig az ugyancsak egyenlő szavazatot kapott póttagok közül Kiss Gyula nyomdászt sorsolta ki.

A T. 12. §-ának utolsó bekezdésén alapuló megtérítési igények érvényesítésének módja tekintetében a kereskedelemügyi miniszter 57230/VL/912. szám alatt többek közt következőleg nyilatkozott: Tájékoztatom megjegyzem, hogy az 1907. évi XIX. t.-c. 46. §-a kifejezetten csak a járulékok és tagsági igazolványi díjak behajtása tekintetében írja elő a közzadók módjára leendő végrehajtást. A kerületi munkásbiztosító pénztár által kiszolgáltatott segélyezési összeg, tehát csak előzetes iparhatósági határozat, vagyis végrehajtható véghatározat alapján hajtható be. A pénztár részéről ily esetekben követendő helyes eljárás tehát, hogy a mennyiben a fél a felhívásnak nem tesz eleget és a követelést az iparhatóság előtt vitássá nem teszi, maga fordul az iparhatósághoz, hogy a megtérítési igény tárgyában az 1907. évi XIX. t.-c. 156. §-a alapján, szabályszerű tárgyalás során döntsön, mely döntés után és alapján a végrehajtás azután foganatosítható.

Az O. M. B. P. igazgatósága február hó 21-én tartotta rendes havi ülését. Az ülés elején dr. Andor Endre, miniszteri osztálytanácsos, bíró ismertette az állami munkásbiztosítási hivatal megbízásából tartott vizsgálatról szóló jelentését, melyet az igazgatóság tagjai nagy érdeklődéssel fogadtak. A jelentés ismeretelésének befejezése után megköszönte azt a támogatást, melyet a vizsgálat ideje alatt az önkormányzat és a tisztviselők részéről tapasztalt s kérte az önkormányzatot, hogy mindenkor az állami hivatallal harmonikusan igyekezzen eljárni. Garbai Sándor elnök válaszában utalt arra, hogy hét nap híján immár 1 éve, hogy a vizsgálat megkezdődött. Utalt arra, hogy a vizsgálat ideje alatt, annak kezdeményezése folytán igen sok eszme kerül az O. P. elnöksége elé, melyek közül igen sok megvalósult, sok meg fog valósulni, egyesek pedig, miután helytelenségükről a vizsgálat vezetője is meggyőződött, elejtettek. Megállapítja, hogy a vizsgálat egész tartama alatt a vizsgálat vezetője részéről nem gáncoskodás, hanem az volt tapasztalható, hogy a vizsgálat célja az intézménynek a törvényes keretekben való előbbrevitele, az intézmény erősítése. A vizsgálat értékes munkájáért a pénztár köszönetét fejezi ki. Ezek után az igazgatóság a rendes folyó ügyeket tárgyalta le. A hozott határozatok közül különösebb figyelmet érdemel az a maga nemében eddig első határozat, melylyel az igazgatóság a *Stubnya-fürdővel* kötött szerződésnek a felmerült s beigazolást nyert panaszok miatti megszüntetését és a fürdőhelynek a szerződés értelmében való oly irányú megbírságot mondotta ki, hogy a fürdő utolsó számlájából 10% (összesen 379 K) bírság gyanánt levonassék.

Az országos pénztári retaxálás szabályzata.

Azon célból, hogy a retaxálás ellen felmerülő gyakori felszólamlások kiküszöbölhetőek legyenek s az összes gyógyszereszek tájékozva legyenek azon elvekről, melyek szerint az országos pénztár retaxátorai a vények retaxálását végzik, az országos pénztár egy részlete taxálási szabályzatot bocsájt ki, melyekkel az eddigi összes vitás kérdéseket eleve rendezni, s a gyógyszerészeknek az útmutatást előre megadni kívánja. Hogy ezen szabályzat megfeleljen a gyógyszerészi közvéleménynek is, annak kibocsájtása előtt a szabályzat szövegének letárgyalására meghívta a Magyarországi Gyógyszerészegyletet és a Budapesti Gyógyszerésztudományi Társaságot. A február hó 24-én megtartott ülésen a Magyarországi Gyógyszerészegylet részéről Bayer Antal elnök, dr. Fischer Géza és Ströcker Alajos az orsz. közegészségügyi tanács taxa szerkesztő bizottságának tagjai, a Budapesti Gyógyszerésztudományi Társaság részéről Filó János kir. tanács elnök, dr. Beér Endre az orsz. közegészs. tanács taxa szerkesztő bizottságának tagjai és Rosshergel József ügyvezető titkár jelentek meg, s meglelégedéssel állapítható meg, hogy a tárgyalás eredményes volt, mert az minden egyes pontban megegyezésre vezetett. A munkásbiztosító pénztári vények taxálásának ezen szabályzatát az országos pénztár a jövőben kötetendő összes gyógyszerészeti vények kiegészítő mellékletévé kívánja tenni s egyúttal a helyi szervek útján a nem szerződött gyógyszerészek tudomására is kívánja hozni, hogy a súrlódások e téren ezen gyógyszerészekkel szemben is elkerülhetőek legyenek.

Az Országos Színészegyesület közgyűlése és a munkásbiztosítás.

A Színészegyesület tavalyi márciusi közgyűléséből, a közgyűlésen kiküldötti minőségben résztvevő Józsa Géza, csíkszeredai kerületi pénztári igazgató kezdeményezésére indult meg az az akció, mely hosszas tárgyalások után 1912. év szeptemberében az Országos Színészegyesület és az Országos Pénztár közötti megegyezésre vezetett és az 1907. XIX. t. c. 1. §. 2. pontjának a színházi művészi személyzetre vonatkozó akadálytalan végrehajtását az egész vonalon lehetővé tette. A Színészegyesület f. hó 18-án tartandó közgyűlésén ismét szó lesz a munkásbiztosításról, még pedig B. Saighy Jenő azon indítványa folytán, hogy „helyeztessék hatályon kívül az 1912. október havi rendkívüli közgyűlés ama határozata, mely a 2400 K-án aluli fizetéses tagoknak a pénztárba való belépését elrendelte.” Az indítványozó az indítvány megokolásában többek közt a következőket mondja: „A gyakorlat a mellett tanúskodik, hogy a munkásbiztosító pénztár nekünk nem célszerű és a mostani állapotában nem való. Nem egyrészt a kezelésekre sablonossága miatt sem, ezalatt értem azt is, hogy a betegeknek csak olcsóbb gyógyszereket írnak, másrészt, mert betegség esetén egész délelőttöket vesz igénybe az, fontos próbáktól elvonva. Amellett a várakozás a legvegyesebb társaságban, piszkos, bűzös helyiségben s így a legkellemetlenebb és legrosszabb érzések között történik.” Indítványozza továbbá, hogy a pénztári járulékokból szervezzenek egy tisztán saját céljukra szolgáló betegsegélyező pénztárt. Ezen indítványnak – mely a T. nem ismeréséből, egyes helyeken fennálló állapotok

indokolatlan általánosításából s a pénztár félreismeréséből fakad – a színészek hangulatából következtetve alig lesz támogatója s maga a Színészegyesület tanácsa azzal a javaslattal terjeszti elő az indítványt, hogy „a tanács ez ügyben nem intézkedhetik egyrészt, mert az 1911. és 1912. évi közgyűlés rendelkezett a Munkásbiztosító Pénztárba való belépés felől, másrészt pedig e felől a törvény intézkedik és sem a tanácsnak, sem a közgyűlésnek nincs módjában ezen változtatni.”

A T. 46. §-ának a munkaadó személyében beálló változás esetére való felelősséget szabályozó

rendeletére vonatkozólag a veszprémi járásbíróóság 1912. aug. 24-én hozott 1912. Sp. II. 72/7. sz. ítéletében azon álláspontra helyezkedett, hogy „a felhívott t. c. rendelkezése értelmében közömbös, volt-e s van-e vagyona a korábbi tulajdonosnak s mily eredményre vezetett, vagy vezethetett volna a korábbi tulajdonos elleni közigazgatási eljárás.” A perben álló s az üzemet tulajdonában tartó munkaadó ugyanis arra hivatkozott, hogy a pénztár az előző tulajdonos ellen, akinek idejében a pénztár járulékkövetelése keletkezett, a behajtást meg sem kísérelte, noha a behajtás ellene sikerrel járhatott volna. A bíróság azonban a T. 46. §-ából nem olvashatott ki mást, mint hogy az a munkaadók egyetemleges felelősségét állapítja meg, nem pedig fokozatos felelősségét olyképen, hogy a jogatód csak akkor volna felelősségre vonható, ha a jogelőd ellen a behajtás megkíséreltetett és eredményre nem vezetett.

Nyilvános felekezeti népiskolában alkalmazott tanítók biztosítási kötelezettség alá nem esnek.

Az országos pénztár egy konkrét esetben egyik vidéki pénztárnak a következő útbaigazítást adta e kérdésben: Az országos néptanítói nyugdíjalap (pénztár) törvény alapján szervezetett s a néptanítók bármely nyilvános népiskolában alkalmazottak, nyugdíjjogosultak. Nyugdíjazásuk, illetve végkielégítésük bizottsági utón történik, az eljárásban a közigazgatási bírósági panaszuk igénybevétele is biztosítva van. Vonatkozó törvények: 1875:XXXII, 1891:XLIII, 1893:XXVI. és legújabbban az 1907:XXVII. t.-cikk. Mint-hogy a felekezeti tanítók is élethossziglan választatnak s állásukból csak fegyelmi eljárás lefolytatása mellett bocsáthatók el, s az elbocsájtásra szóló ítéletek a vallásos közokt. miniszterhez bemutatandók, a biztosítási kötelezettséget, tekintettel arra, hogy a nyilvános néptanodák közintézetnek (10. §.) tekintendők, a nyilvános néptanodákban alkalmazott tanítókra megállapíthatóan nem tartjuk.

A pénztári ügyviteli szabályok, amelyeknek hiányát az összes pénztárak és pénztári alkalmazottak oly nagy mértékben érzik, immár a komoly megvalósulás stádiumába léptek. Az országos pénztár elnökségi dr. Szemenyei Kornél aligazgatót bízta meg úgy az országos pénztár, mint a helyi szervek ügyviteli szabályzatának elkészítésével. Dr. Szemenyei az országos pénztárnál tartott állami hivatali vizsgálat befejezése óta ezen munkálatnak szentelve egész idejét, az előadói tervezettel teljesen elkészült, s azt az országos pénztár mindenekelőtt írásban fogja megküldeni az érdekelteknek, majd az írásbeli vélemények beérkezése után a tervezetet – valószínűleg ez év szeptemberében – a pénztári ügyvezetők kongresszusa elé fogja terjeszteni végleges alakba öntés céljából.

Felelős szerkesztő: **DR. LÁNCZI JENŐ**